

פרק כ'

פעולות בנק ישראל

1. סיכום המאזן לסוף שנת 1968

הנכסים וההתחייבויות של הבנק הגיעו בסוף שנת 1968 ל-4,441.4 מיליון ל"י, לעומת 4,380.8 מיליון ל"י בסוף שנת 1967. הגידול בסכום המאזן הוא של 1.4 אחוזים בלבד, לעומת גידול של 44.9 אחוזים בשנת 1967 (שהיתה שנה חורגת מהרגיל) ושל 5.8 אחוזים ב-1966. ההאטה בקצב גידול המאזן נובעת מהירידה בנכסים במטבע חוץ ופיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים (הללו משכו במשך 1968 רוב הפקדותיהם ב-1967), אשר קיזזה את מרבית העלייה בסעיפים אחרים של המאזן.

לוח כ' - 1

הנכסים וההתחייבויות של בנק ישראל, 1967 ו-1968

	1968	1967	1968	1967	
(מיליוני ל"י) (אחוזים)	העליה או הירידה (-)				
נכסים					
מטבע חוץ וזהב	2,501.1	2,320.0	63.9	57.6	-181.1
השתתפות במוסדות בינלאומיים	17.2	18.3	0.4	0.5	1.1
חשבונות סילוקין	37.3	15.8	1.0	0.4	-21.5
ניירות ערך ממשלתיים	184.6	140.0	4.7	3.5	-44.6
מקדמות לממשלה לזמן ארוך	358.5	305.0	9.2	7.6	-53.5
התחייבויות שוטפות של הממשלה	369.6	690.1	9.4	17.1	320.5
שטרות שנוכו והלוואות	408.6	450.1	10.4	11.2	41.5
הלוואות למדינות ומוסדות זרים	33.7	61.3	0.9	1.5	27.6
חשבונות אחרים	3.9	24.9	0.1	0.6	21.0
סך הכול	3,914.5	4,025.5	100.0	100.0	111.0
חשבונות מקבילים *	466.3	415.9	—	—	-50.4
סך הכול כללי	4,380.8	4,441.4	—	—	60.6
התחייבויות					
שטרי כסף ומעות במחזור	997.9	1,124.0	25.5	27.9	126.1
פיקדונות הממשלה	561.4	27.4	14.3	0.7	-534.0
פיקדונות מוסדות בנקאיים	2,313.3	2,821.3	59.1	70.1	508.0
ומוסדות כספיים**	9.8	10.6	0.3	0.3	0.8
חשבונות סילוקין	20.0	20.0	0.5	0.5	—
הון וקרנות	12.1	22.2	0.3	0.5	10.1
חשבונות אחרים***	12.1	22.2	0.3	0.5	10.1
סך הכול	3,914.5	4,025.5	100.0	100.0	111.0
חשבונות מקבילים *	466.3	415.9	—	—	-50.4
סך הכול כללי	4,380.8	4,441.4	—	—	60.6

הפרשים בסיכום נובעים מעיגול המספרים.

* לרבות חשבונות עודפי מזון, אשראים ודוקומנטריים וערבויות.

** לרבות פיקדונות תושבי חוץ במטבע חוץ.

*** כולל פיקדונות מוסדות בינלאומיים.

1. מטבע חוץ

בסכום הנכסים במטבע חוץ בבנק ישראל חלה בשנת 1968 ירידה. היא באה לאחר עלייה ניכרת ב-1967, שנבעה מגיוס כספים מוגבר בחו"ל בקשר עם מצב החירום של אותה שנה. בשנת 1968 חלה ירידה ביתרות מטבע החוץ של המשק, ובכלל זאת ביתרות בנק ישראל. סך נכסי הבנק ברוטו במטבע חוץ ובוזבז — לרבות הלוואות למדינות ולמוסדות זרים, היתרה ברוטו בחשבונות הסילוקין וההשתתפות במוסדות בינלאומיים — הגיעה בסוף 1968 ל-2,415.5 מיליון ל"י, שהן 690.1 מיליון דולר, לעומת 2,589.2 מיליון ל"י, שהן 739.8 מיליון דולר, בסוף 1967. זו היא ירידה של 49.7 מיליון דולר או של 6.7 אחוזים.

2. התחייבויות הממשלה

התחייבויות הממשלה לבנק ברוטו, כפי שהן מופיעות במאזן, גדלו במשך 1968 ב-222.4 מיליון ל"י: מ-912.7 מיליון ל"י בסוף 1967 ל-1,135.1 מיליון ל"י בסוף 1968. שינוי זה אינו מבטא את מלוא היקף המימון שנתן בנק ישראל לממשלה, שכן הוא כולל את פעולות הבנק עם הציבור והמוסדות הבנקאיים בניירות ערך ממשלתיים ואינו כולל את השינויים בפיקדונות הממשלה בבנק.

3. נכיון שטרות

בנכיון שטרות והלוואות במטבע ישראלי חלה בשנת 1968 עלייה קלה בסך 10.2 מיליון ל"י בלבד: מ-245.8 מיליון ל"י בסוף 1967 ל-256.0 מיליון ל"י בסוף 1968. שינוי קטן יחסית זה היה תוצאה של שינויים ניכרים בהרכבו של סעיף זה: הגידול ביתרה הוא לאחר הפחתת סכום של 42.1 מיליון ל"י שהופרש לחובות מסופקים, ואילו סעיפי נכיון השטרות לסוגיהם השונים גדלו ב-54.3 מיליון ל"י, בעיקר למטרות מימון היצוא באמצעות הקרנות השונות למטרה זו. בסכום השטרות שנוכו במטבע חוץ חלה עלייה ניכרת יותר: מ-46.5 מיליון דולר בשנת 1967 ל-55.4 מיליון דולר בשנת 1968.

ב. ההתחייבויות

1. שטרי כסף ומעות במחזור

סכום שטרי הכסף והמעות במחזור גדל במשך שנת 1968 ב-12.6 אחוזים: מ-997.9 מיליון ל"י בסוף 1967 ל-1,124.0 מיליון ל"י בסוף 1968. גידול זה נמוך אך במקצת משיעור הגידול באמצעי התשלום במשך השנה, אך ייתכן שיש ליחס, גם ב-1968, חלק מהתוספת למזומנים במחזור להרחבת השימוש בל"י בשטחים המוחזקים.

2. פיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים¹

סכום פיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים בבנק ישראל ירד ב-1968 ב-534.0 מיליון ל"י, והוא הגיע בסופה ל-27.4 מיליון ל"י בלבד, לעומת 561.4 מיליון ל"י בסוף 1967. ירידה זו באה לאחר הגידול הרב בסכום פיקדונות אלה ב-1967, כתוצאה מהגברת גיוס הכספים בחו"ל, והיא מבטאת את השימוש בכספים אלה בשנת 1968.

¹ הגדרת הסעיף שונתה בינואר 1968 מ"פיקדונות הממשלה".

3. פיקדונות מוסדות בנקאיים ומוסדות כספיים

פיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים, במטבע ישראלי, בבנק ישראל גדלו במשך שנת 1968 ב-184.8 מיליון ל"י, ואילו פיקדונותיהם במטבע חוץ גדלו ב-323.2 מיליון ל"י. במונחי מטבע חוץ היה הגידול באחרונים בסך 92.3 מיליון דולר — מזה 68.7 מיליון דולר בפיקדונות פז"ק, 26.3 מיליון דולר בפיקדונות תמ"מ, וירידה של 2.8 מיליון דולר בפיקדונות פת"ח.

2. השבון רווח והפסד וחלוקת הרווחים

א. הכנסות

בשנת 1968 חלה עלייה נוספת בהכנסות הבנק: מ-174 מיליון ל"י בשנת 1967 ל-198 מיליון ל"י בשנת 1968. ההכנסות ב-1968 הן לאחר הפרשת 42 מיליון ל"י לחובות מסופקים, (בשנת 1967 הופרשו 31 מיליון ל"י). עיקר הגידול בהכנסות נבע מגידול ההכנסות במטבע חוץ, מהריבית על נכסים במטבע חוץ (שרמתם הממוצעת היתה גבוהה ב-1968 מאשר ב-1967) ומעליית שערי הריבית ברוב שוקי ההון בחו"ל במשך השנה. כן גדלו הרווחים מפעולות שונות שבוצעו במטבע חוץ, נוסף על הכנסה מריבית על היתרות; וחלה עלייה בהכנסות מריבית על חובות הממשלה.

ב. הוצאות

הוצאות הבנק הסתכמו בשנת 1968 ב-122 מיליון ל"י, גידול של 36 מיליון ל"י לעומת סכומן ב-1967. עיקר הגידול בהוצאות נובע מעליית תשלומי הריבית על פיקדונות מטבע חוץ, פז"ק ותמ"מ — בשל גידול סכומי פיקדונות אלה — ומעליית תשלומי הריבית על יתרות המוסדות הבנקאיים בלירות ישראליות — כתוצאה מגידולן — ועליית תשלומי הריבית על מילווה קצר מועד — במקביל לגידול יתרת המילווה בידי הציבור.

ג. הרווח הנקי וחלוקתו

הרווח הנקי של הבנק, לאחר הפרשת 42 מיליון ל"י לחובות מסופקים, הסתכם בשנת 1968 ב-76 מיליון ל"י. כל הסכום הועבר לממשלה, בהתאם להוראות חוק בנק ישראל.

3. הנכסים וההתחייבויות במטבע חוץ ובוזהב

א. מטבע חוץ וזהב

נכסי בנק ישראל ברוטו במטבע חוץ ובוזהב — הכוללים גם את ההלוואות למדינות ולמוסדות זרים, את היתרה ברוטו בחשבונות הסילוקין ואת ההשתתפות במוסדות בינלאומיים — הגיעו בסוף 1968 ל-2,415.5 מיליון ל"י שהן 690.1 מיליון דולר, לעומת 2,589.2 מיליון ל"י שהן 739.8 מיליון דולר בסוף 1967. הירידה בנכסים ברוטו היא של 49.7 מיליון דולר או 6.7 אחוזים. הנכסים הנקיים של בנק ישראל במטבע חוץ ובוזהב, כלומר, לאחר ניכוי ההתחייבויות בחשבונות הסילוקין ובניכוי פיקדונות תושבי חוץ (פת"ח) ירדו מ-2,431.4 מיליון ל"י שהן 694.7 מיליון דולר בסוף 1967 ל-2,265.5 מיליון ל"י שהן 647.2 מיליון דולר בסוף 1968 — ירידה בסך 47.5 מיליון דולר או 6.8 אחוזים.

בסכום יתרות הזהב לא חל שינוי מהותי והן עלו מ-239.5 מיליון ל"י (68.4 מיליון דולר) בסוף 1967 ל-239.9 מיליון ל"י (68.5 מיליון דולר) בסוף 1968. חלקו של הזהב בכלל הנכסים במטבע חוץ עלה אמנם מ-9.3 אחוזים בסוף 1967 ל-10.0 אחוזים בסוף 1968, עקב הירידה שחלה ביתרות מטבע החוץ.

יתרות מטבע החוץ בלבד שברשות הבנק ירדו מ-2,261.6 מיליון ל"י (646.2 מיליון דולר) בסוף 1967 ל-2,080.1 מיליון ל"י (594.3 מיליון דולר) בסוף 1968, ירידה בסך 51.9 מיליון דולר שהם 8.0 אחוזים. כל יתרות מטבע החוץ של בנק ישראל הוחזקו במטבעות ברי המרה חופשית. חלק פעוט מהיתרות במטבע חוץ, הדרוש לניהול עסקיו השוטפים של הבנק במטבע חוץ, הוחזק בחשבונות עו"ש שאינם נושאים ריבית. חלק הארי הוחזק בצורת שטרי אוצר ושטרות בנקאיים זרים, איגרות חוב של מדינות אחרות ושל מוסדות פיננסיים בינלאומיים, או בפיקדונות לזמנים קצובים ופיקדונות עו"ש נושאי ריבית בבנקים בחו"ל. בשל הרמה הגבוהה של היתרות עד תחילת המחצית השנייה של השנה, שהביאה לכך שרמת היתרות הממוצעת במשך 1968 היתה גבוהה מהרמה הממוצעת ב-1967, וכן בשל מגמות העלייה בשערי הריבית בשוקי הון שונים בעולם, גדלה ההכנסה מריבית על היתרות מ-34.5 מיליון דולר ב-1967 ל-41.9 מיליון דולר ב-1968, והתשואה השנתית הממוצעת על יתרות מטבע החוץ, פרט לזהב, היתה 6.2 אחוזים ב-1968 לעומת 5.4 אחוזים ב-1967. התשואה על כלל יתרות מטבע החוץ והזהב עלתה מ-5.2 אחוזים ב-1967 ל-5.6 אחוזים ב-1968.

לוח כ' - 2

נכסי בנק ישראל במטבע חוץ וזהב, 1967 ו-1968

(מיליוני דולרים)

סך כל הנכסים נטו *	פחות : פיקדונות תושבי חוץ	סך כל הנכסים ברוטו	יתרות נטו בחשבונות סילוקין	הלוואות לחוץ לארץ	זהב	מטבע חוץ	(סוף התקופה)
694.7	37.4	732.1	7.9	9.6	68.4	646.2	1967 דצמבר
703.3	50.4	753.7	8.5	9.2	68.4	667.6	1968 ינואר
743.9	39.2	783.1	7.7	9.2	68.5	697.7	פברואר
752.2	34.8	787.0	7.4	9.0	68.5	702.1	מארס
749.3	31.0	780.3	6.2	9.4	68.5	696.2	אפריל
730.0	31.0	761.0	7.1	10.0	68.5	675.4	מאי
727.6	32.2	759.8	6.3	9.0	68.5	676.0	יוני
766.4	31.8	798.2	3.3	8.6	68.5	717.8	יולי
744.6	32.7	777.3	4.6	8.5	68.5	695.7	אוגוסט
732.5	31.9	764.4	3.5	8.6	68.5	683.8	ספטמבר
706.1	33.4	739.5	3.0	16.3	68.5	651.7	אוקטובר
675.8	33.3	709.1	3.7	16.4	68.5	620.5	נובמבר
647.2	34.6	681.8	1.5	17.5	68.5	594.3	דצמבר

* אינו כולל התחייבויות לתושבים מקומיים..

ב. חשבונות סילוקין בקשר להסכמי תשלומים

בסוף שנת 1968 ניהל בנק ישראל חשבונות סילוקין עם 8 מדינות שעימן מקיימת ישראל הסכמי סחר ותשלומים, לאחר שבמשך השנה פג תוקפם של הסכמי התשלומים עם גאנה ועם פולין; הראשון בהסכמה הדדית, והשני לאחר הודעת ממשלת ישראל לממשלת פולין לאחר שהאחרונה לא מילאה התחייבויותיה לפי ההסכם. הסחר עם שתי מדינות אלה מתנהל, לאחר פוג הסכמי התשלומים, במטבע ברי המרה חופשית.

סכום היתרות לזכות ישראל בחשבונות הסילוקין הגיע בסוף 1968 ל-15.8 מיליון ל"י (4.5 מיליון דולר). הסכום לחובתה הגיע ל-10.6 מיליון ל"י (3 מיליון דולר). היתרה הנקיה לזכות

ישראל הסתכמה איפוא ב־5.2 מיליון ל"י (1.5 מיליון דולר) לעומת 27.5 מיליון ל"י (7.8 מיליון דולר) בסוף 1967. בחלקה נובעת הירידה ביתרות הזכות של ישראל ממכירת חלק מיתרות הזכות של ישראל בחשבונות מסויימים תמורת שטרות נקובים במטבע בר המרה חופשית ובריבית נמוכה יחסית של בנקים מסחריים באירופה, תהליך שאיפשר מימוש מוקדם יותר של היתרות הללו ובמטבע בר המרה חופשית.

לוח כ' - 3

היתרות נטו בחשבונות הפילוקין, 1967 ו-1968

(אלפי דולרים)

העלייה או הירידה (-)	1968	1967	(סוף התקופה)
-467	456	923	בולגריה
-118	-770	-652	ברזיל
-232	—	232	גאנה
86	1,789	1,703	הונגריה
-284	9	293	יוון
-1,288	759	2,047	יוגוסלביה
-149	-1,101	-952	פורטוגל
-3,530	—	3,530	פולין
—	465	465	צ'כוסלובקיה
-1,984	-89	1,895	תורכיה
			סכומים במעבר נטו
1,590	-38	-1,628	וחשבונות אחרים
-6,376	1,480	7,856	סך הכול
-22,315	5,181	27,496	סך הכול (אלפי ל"י)

ג. פיקדונות מטבע חוץ

הפיקדונות הנקובים במטבע חוץ של המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל הסתכמו בסוף 1968 ב־1,924.5 מיליון ל"י (549.8 מיליון דולר), לעומת 1,601.3 מיליון ל"י (457.5 מיליון דולר) בסוף 1967 — עלייה בסך 92.3 מיליון דולר או של 20.2 אחוזים. פיקדונות אלה מחולקים לכמה סוגים:

1. פיקדונות לזמן קצוב של תושבי ישראל (פז"ק)

פיקדונות אלה הם פיקדונות נקובים במטבע חוץ שהופקדו במוסדות הבנקאיים על ידי תושבי ישראל המקבלים העברות מחוץ לארץ, בעיקר מקבלי פיצויים אישיים מגרמניה. הפיקדונות ניתנים לחידוש, או לפדיון במטבע ישראלי, כרצון בעליהם, לפי שער החליפין הרשמי. המוסדות הבנקאיים חייבים להפקיד את מלוא סכום פיקדונות לקוחותיהם בבנק ישראל, כלומר לקיים עליהם נזילות בשיעור של 100 אחוזים. בסוף 1968 הסתכמו פיקדונות אלה ב־1,259.2 מיליון ל"י (359.8 מיליון דולר) לעומת 1,018.7 מיליון ל"י (291.1 מיליון דולר) בסוף 1967. הגידול ב־1968 הסתכם ב־7-68 מיליון דולר.

בראשית 1969, במסגרת שינוי בהוראות הפיקוח על מטבע חוץ שאיפשר לכל תושב בישראל לקבל מטבע חוץ מתיירים תמורת מכירות ומתן שירותים להם, הותר לכל תושבי ישראל לפתוח חשבונות פז"ק ולהפקיד בהם תקבולים אלה.

הממשלה ובנק ישראל נושאים בתשלום הריבית על פיקדונות אלה לפי השיעורים דלקמן: פיקדונות ל-3 חודשים — 3 אחוזים; לששה חודשים — 4 אחוזים; לתשעה חודשים — 5 אחוזים; לשנים עשר חודש — 6 אחוזים.

2. פיקדונות תושבים מעבירי מטבע (תמ"מ)

פיקדונות מוגבלים במטבע חוץ שהופקדו במוסדות הבנקאיים בידי מקבלי פיצויים אישיים מגרמניה וכן כמה קבוצות אחרות של מעבירי מטבע, בעיקר חיילים משוחררים מצבאות בנות הברית ונכי מלחמת העולם השנייה הרשאים להפקיד בהם עד שליש מסך העברותיהם במטבע חוץ. פיקדונות אלה ניתנים למשיכה במטבע חוץ למימון נסיעות לחו"ל, למימון רכישת ניירות ערך זרים — שמכירתם לתושבי ישראל אחרים היא היוצרת את שוק הנת"ד — ולכיסוי הוצאות משפטיות הקשורות בתביעות מקבלי פיצויים. גם פיקדונות אלה חייבים להיות מופקדים במלואם על ידי המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל. בסוף 1968 הגיע סכומם ל-491 מיליון ל"י (140.3 מיליון דולר) לעומת 399.1 מיליון ל"י (114 מיליון דולר) בסוף 1967. הגידול ב-1968 הסתכם ב-26.3 מיליון דולר.

שיעורי הריבית שמשלמים הממשלה ובנק ישראל על פיקדונות אלה הם כדלהלן: פיקדון ל-3 חודשים — 2 אחוזים; לששה חודשים — 3 אחוזים; לתשעה חודשים — 4 אחוזים; לשנים עשר חודש — 4.5 אחוזים.

3. פיקדונות ניירות ערך תמורת דיבידנדה (נת"ד)

פיקדונות מוגבלים במטבע חוץ שהפקידו תושבי ישראל במוסדות הבנקאיים, הנובעים ממכירת ניירות ערך זרים או מקבלת דיבידנדים ורווחים ממכירתם, וכן ריבית עליהם, במטבע חוץ, אלה ניתנים למשיכה במטבע חוץ רק לשם מימון רכישת ניירות ערך זרים בהתאם להוראות המפקח על מטבע חוץ. ניירות ערך שנרכשו בצורה זו ניתן להעבירם לציבור הרחב. גם לגבי פיקדונות אלה — עליהם לא משתלמת ריבית לציבור, ומשתלמת ריבית של אחוז וחצי לשנה למוסדות הבנקאיים — חייבים המוסדות הבנקאיים לקיים נזילות מלאה. בסוף 1968 הגיע סכומם ל-32.3 מיליון ל"י (9.2 מיליון דולר) לעומת 27.8 מיליון ל"י (8 מיליון דולר) בסוף 1967, גידול של 1.2 מיליון דולר בלבד.

4. פיקדונות תושבי חוץ (פת"ח)

פיקדונות חופשיים של תושבי חוץ (ובכללם משקיעים, עולים, מומחים זרים וכדומה) בבנקים בישראל שהופקדו בבנק ישראל. בסוף 1968 הגיע הסכום שהופקד בבנק ישראל ל-121.1 מיליון ל"י, שהן 34.6 מיליון דולר, מתוך יתרת פיקדונות פת"ח בבנקים בסך 651.1 מיליון ל"י שהן 186 מיליון דולר. בסוף 1967 הופקדו בבנק ישראל 130.9 מיליון ל"י שהן 37.4 מיליון דולר, מתוך יתרה של 616.8 מיליון ל"י, או 176.2 מיליון דולר, במוסדות הבנקאיים. הירידה של 2.8 מיליון דולר נובעת כנראה בחלקה מן העובדה כי לקראת סוף השנה חדל בנק ישראל לשלם ריבית על חשבונות פת"ח עו"ש במרקים גרמניים (ראה להלן). הבנקים חייבים להחזיק בבנק ישראל יתרה מינימלית של 15 אחוזים מפיקדונות פת"ח המופקדים אצלם לאחר ניכוי פיקדונות למתן הלוואות מתוך יתרת הפת"ח שאושרו לשם כך על ידי בנק ישראל. סכום פיקדונות החובה הללו הגיע בסוף 1968 ל-102.1 מיליון ל"י, כך שלמעשה הפקידו הבנקים בבנק ישראל סכום העולה ב-18.6 אחוזים על הסכום שחובה היתה עליהם להפקיד.

מתחילת מארס 1968 ועד אמצע דצמבר 1968 שילם בנק ישראל ריבית אחידה על כל סוגי המטבעות שבפיקדונות פת"ח (על חשבונות עו"ש בגבול היתרה המינימלית 4 אחוזים; על היתרה העודפת מעל ליתרה המינימלית בחשבונות עו"ש — 1.5 אחוזים; על פיקדונות לתקופה של שלושה חודשים — 4.25 אחוזים; לתקופה של שישה חודשים — 4.5 אחוזים; ושל שנה — 5 אחוזים). באמצע דצמבר 1968 הפסיק בנק ישראל לשלם ריבית על פיקדונות פת"ח במרקים גרמניים, בחשבונות עו"ש ולתקופות קצובות, עקב ההגבלות שהוציא הבנק המרכזי של גרמניה המערבית על הפקדות שם על ידי מוסדות או תושבים זרים, בעקבות משבר הפרנק של נובמבר 1968, וכדי למנוע זרימת הון ספקולטיבי לזמן קצר מחו"ל בשל ערעור המצב בכמה שווקים פיננסיים. כן העלה בנק ישראל, במקביל לעליית שערי הריבית בארצות הברית ובבריטניה את הריבית שהוא משלם על פיקדונות פת"ח בדולרים של ארה"ב ובלירות שטרלינג, והוריד את הריבית על פיקדונות פתח בפרנקים שווייצריים. השיעורים שהיו בתוקף בסוף 1968 היו כדלהלן:

דולרים ארה"ב לירות שטרלינג	פרנקים שווייצריים	יתר המטבעות, למעט מרקים גרמניים
4.50	3.00	4.00
חשבונות עו"ש בגבול היתרה המינימלית חשבונות עו"ש על היתרה		
1.50	1.50	1.50
מעל ליתרה המינימלית		
4.75	3.25	4.25
פיקדון ל-3 חודשים		
5.00	3.50	4.50
פיקדון ל-6 חודשים		
5.50	4.00	5.00
פיקדון לשנה אחת		

5. חשבונות אחרים

כוללים את פיקדונות מטבע החוץ של הבנקים עצמם (פמ"ז), את הפיקדונות הכבולים (פכ"ב) הנובעים מהפקדות של חברות ביטוח, ספנות, בתי מלון, מפעלים מאושרים וכדומה, ואת חשבונות "הפקדת אשראי יבוא" (הא"י) הקשורים ביבוא סחורות. כל החשבונות הללו

לוח כ' - 4

פיקדונות מטבע חוץ של מוסדות בנקאיים בבנק ישראל לפי סוגים, 1967 ו-1968
(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) לעומת 1967	1968	1967	(סוף התקופה)
68.7	359.8	291.1	פיקדונות לזמן קצוב (פז"ק) פיקדונות תושבים מעבירי מטבע (תמ"מ)
26.3	140.3	114.0	פיקדונות ניירות ערך תמורת דיבידנדה (נת"ד)
1.2	9.2	8.0	פיקדונות תושבי חוץ (פת"ח)
-2.8	34.6	37.4	פיקדונות כבולים (פכ"ב)
-0.1	0.2	0.3	פיקדונות מטבע זר (פמ"ז)
-1.2	4.6	5.8	הפקדות אשראי יבוא (הא"י)
0.2	1.1	0.9	סך הכול
92.3	549.8	457.5	

הסתכמו בסוף 1968 ב־20.8 מיליון ל"י (5.9 מיליון דולר) לעומת 24.7 מיליון ל"י (7 מיליון דולר) בסוף 1967, ירידה של 1.1 מיליון דולר.

4. פעולות בנק ישראל כבנקאי של הממשלה

השינוי בחשבונות הממשלה, לפי סעיפי מאזן הבנק, מראה גידול בהתחייבויות הממשלה לבנק ברוטו בסך 222 מיליון ל"י. בתוספת הירידה בחשבונות הזכות, בסך 534 מיליון ל"י, חל גידול מאזני ביתרת החובה נטו של הממשלה לבנק בסך 756 מיליון ל"י. נתון זה אינו מבטא את מימון הממשלה באמצעות בנק ישראל, שהגיע ב־1968 ל־901 מיליון ל"י. ההפרש בין שני הנתונים מייצג את פעולות בנק ישראל בניירות ערך ממשלתיים בשוק הפתוח ובמכירתם למוסדות הבנקאיים (ראה הדיון על כך בפרק ט"ו לעיל).

לוח כ' - 5

חשבונות הממשלה בבנק ישראל * 1967 ו־1968
(מיליוני ל"י)

העלייה או הירידה (-) לעומת 1967	1968	1967	(סוף התקופה)
חובה			
320.5	690.1	369.6	מקדמות ארעיות לממשלה
320.5	690.1	369.6	סך כל ההתחייבויות השוטפות
2.0	26.9	24.9	מקדמות מיוחדות וניירות ערך ממשלתיים
-25.2	113.1	138.3	שטרי אוצר
-21.4	—	21.4	שטרי מקרקעין
-53.5	305.0	358.5	מקדמות ארוכות מועד לממשלה
-98.1	445.0	543.1	סך כל החוב לזמן ארוך
222.4	1,135.1	912.7	סך כל החובה
זכות			
-8.6	16.4	25.0	פיקדונות חסכון חובה
-525.4	11.0	536.4	פיקדונות במטבע חוץ
-534.0	27.4	561.4	סך כל הזכות
-756.4	-1,107.7	-351.3	יתרה
-39.9	78.4	118.3	חשבונות מקבילים (עודפי מזון)

* למעט חשבונות הון.

א. חשבונות החובה

חוב הממשלה למועד ארוך קטן בשנת 1968 בסך 98.1 מיליון ל"י. במשך השנה קיבלה הממשלה מבנק ישראל מקדמה בסך 130 מיליון ל"י, אולם, מאידך גיסא, חוסלה השנה יתרת שטרי המקרקעין שהיתה עדיין בידי הבנק בסכום של 21.4 מיליון ל"י והוקטנו סכומי מקדמות משנים קודמות בסכום של 183.5 מיליון ל"י. הקטנות אלה אינן משקפות פירעון מעשי של חובות לבנק, אלא הן גובעות ממכירות המילווה קצר המועד על ידי הבנק לציבור, מכירות שתמורתן מופחתת, לפי ההסכם בנידון בין הממשלה והבנק, מיתרת החוב למועד ארוך של הממשלה לבנק ישראל. יתרת ניירות הערך הממשלתיים שרכש בנק ישראל בשוק הפתוח היתה בסוף 1968 26.9 מיליון ל"י, גידול של 2.0 מיליון ל"י לעומת סוף 1967.

ב. חשבונות הזכות

סכום פיקדונות הממשלה והמוסדות הלאומיים במטבע חוץ ירד במשך השנה, כפי שצויין כבר, ב-525.4 מיליון ל"י.

סכום פיקדונות הסכון החובה ירד במשך השנה ב-8.6 מיליון ל"י, כתוצאה מפירעונות הדרגתיים במשך השנה בהתאם לתנאי המלווה.

בניכוי חשבונות הזכות, גדל חוב הממשלה נטו לבנק ישראל בשנת 1968, לפי פירוט מאזן הבנק, ב-756.4 מיליון ל"י.

ג. חשבונות מקבילים

החשבונות המקבילים, הקשורים בעודפי מזון שהעמידה ממשלת ארצות הברית לרשות ממשלת ישראל, ירדו מ-118.3 מיליון ל"י בסוף 1967 ל-78.4 מיליון ל"י בסוף 1968. הירידה נובעת מניצול סכומים מחשבונות אלה על ידי רשויות ממשלת ארצות הברית.

ד. היבוא הממשלתי

האשראים הדוקומנטריים שנפתחו לצורך מימון היבוא של משרדי הממשלה הסתכמו במשך שנת 1968 ב-45.5 מיליון דולר, לעומת 55.1 מיליון דולר במשך שנת 1967. סכום הדוקומנטים שנתקבלו בבנק ישראל מבנקים וספקים בחו"ל לגבייה במשרדי הממשלה השונים הסתכם ב-27.2 מיליון דולר בשנת 1968, לעומת 17.6 מיליון דולר בשנת 1967. ערכו הכספי של היבוא הממשלתי שנעשה על ידי אשראים וגביות באמצעות בנק ישראל היה בשנת 1968 72.7 מיליון דולר, סכום דומה לזה של שנת 1967.

5. פעולות בנק ישראל כבנקאי של המוסדות הבנקאיים

א. החזקת פיקדונות המוסדות הבנקאיים והכספיים

סך פיקדונות המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל גדל מ-2,313.4 מיליון ל"י בסוף 1967 ל-2,821.3 מיליון ל"י בסוף 1968. פיקדונות המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל נקובים בחלקם בלירות ישראליות ובחלקם במטבע חוץ. סך פיקדונות המוסדות הבנקאיים בל"י, המהווים את מרבית נכסיהם הנוזלים בהתאם לתקנות עלה מ-712.0 מיליון ל"י בסוף 1967 ל-896.8 מיליון ל"י בסוף 1968. הפיקדונות במטבע חוץ גדלו באותה עת מ-1,601.3 מיליון ל"י (457.5 מיליון

לוח כ' - 6

פיקדונות המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל, 1967 ו-1968

(סוף התקופה)		1967	1968	העלייה לעומת 1967	(אחוזים)
מטבע ישראלי					
יתרה מינימלית *		352.6	398.6	46.0	13.0
חשבונות עו"ש אחרים		49.9	78.2	28.3	56.7
פיקדונות לזמנים קצובים		309.5	420.0	110.5	35.7
סך הכול מטבע ישראלי		712.0	896.8	184.8	26.0
מטבע חוץ **		1,601.3	1,924.5	323.2	20.2
סך כל הפיקדונות		2,313.3	2,821.3	508.0	22.0

* לפי רישומי המפקח על הבנקים.
** פירוט ראה בלוח להלן.

דולר) ל-1,924.5 מיליון ל"י (549.9 מיליון דולר). פירוט פיקדונות המוסדות הבנקאיים ניתן בלוח 6 להלן.

שיעורי הריבית שמשלם בנק ישראל על החשבונות במטבע ישראלי של המוסדות הבנקאיים והכספיים המוחזקים בו, בתוקף החל מה-1 בפברואר 1967, הם כלהלן: על השליש הראשון של היתרה המינימלית שחייב המוסד להחזיק בבנק ישראל אין משלמים כל ריבית. על שני השלישים הנותרים משולמת ריבית בשיעור 2 אחוזים לשנה. על פיקדון כנגד אי-ניצול המכסה למתן הלוואות ליצוא — 3 אחוזים. על חשבונות עובר ושב העודפים על סכומי היתרה המינימלית וההלוואות ליצוא משולמת ריבית בשיעור של 4 אחוזים לשנה. הריבית על פיקדונות לזמנים קצובים היא: לשלושה חודשים — 5.5 אחוזים לשנה; לשישה חודשים — 6.0 אחוזים לשנה; לתשעה חודשים — 6.7 אחוזים לשנה; לשנים-עשר חודש ומעלה — 7.5 אחוזים לשנה.

ב. נכיון משנה

יתרת נכיון משנה של שטרות הציבור והלוואות לבנקים הגיעה בסוף 1968 ל-450.1 מיליון ל"י — גידול של 41.5 מיליון ל"י. הגידול בנכיון שטרות הציבור במטבע ישראלי ובמטבע חוץ היה של 76.5 מיליון ל"י, כשעיקר הגידול היה בנכיון משנה של שטרות לתעשייה, הן במטבע ישראלי והן במטבע חוץ בעיקר למימון היצוא, ולמוסדות הלאומיים במטבע חוץ בלבד, כדי לפרוע חובות בחו"ל. חלוקת הסכום לפי המטבעות היתה 49.3 מיליון ל"י במטבע ישראלי ו-27.2 מיליון ל"י במטבע חוץ.

מסעף יתרת ההלוואות לבנקים נוכו ב-1968 42.3 מיליון ל"י לחובות מסופקים, מטרה לה נוכו 31 מיליון ל"י ב-1967. הניכוי הכולל, של 73.3 מיליון ל"י לחובות מסופקים נעשה בהתחשב בהפסדים העשויים להיווצר בעת מימוש הבטחונות העומדים כנגד הלוואות שנתנו שלוש היתרות שהסתכמו בשנת 1967 — פויכטונגר, אלרן וקרדיט — ואשר בנק ישראל איפשר להם לכבד התחייבויותיהם כלפי לקוחותיהם. לאחר ניכויים אלה, מגיעה יתרת ההלוואות של בנק ישראל לבנקים — שאינן קשורות בהסתבכויות אלה — ל-79.2 מיליון ל"י בסוף 1968.

לוח כ"ד

נכיון משנה לפי הענף, 1967 * ו-1968
(מיליוני ל"י)

1968		1967		(סוף התקופה)
במטבע חוץ	במטבע ישראלי	במטבע חוץ	במטבע ישראלי	
—	9.9	—	6.5	חקלאות
129.2	165.8	112.9	119.9	תעשייה
5.8	—	17.2	—	מסחר
13.0	—	23.3	—	שירותים ציבוריים
42.0	—	9.4	—	מוסדות לאומיים
—	1.1	—	1.1	שירותים
190.0	176.8	162.8	127.5	סך הכול
4.1	***79.2	—	**118.3	הלוואות מבנק ישראל
				סך כל נכיון המשנה וההלוואות, במטבע ישראלי ובמטבע חוץ
450.1		408.6		

* נתונים מתוקנים ומיון מחדש.

** לאחר ניכוי 31 מיליון ל"י לחובות מסופקים.

*** לאחר ניכוי 73.3 מיליון ל"י לחובות מסופקים.

א. המזומנים במחזור

סכום המטבע במחזור במוצע חודשי (המחושב על פי סכום המטבע במחזור בימי ד' של השבוע במשך החודש) עלה ב-11.3 אחוזים, מ-1,021.9 מיליון ל"י בדצמבר 1967 ל-1,158.8 מיליון ל"י בדצמבר 1968, לעומת עלייה של 26.5 אחוזים בשנת 1967, של 12.0 אחוזים בשנת 1966 ושל 11.7 אחוזים בשנים 1964 ו-1965.¹

העלייה באמצעי התשלום בשנת 1968 של כ-360 מיליון ל"י מורכבת מגידול של כ-125 מיליון ל"י במזומנים במחזור ומגידול בסך כ-235 מיליון ל"י בפיקדונות עו"ש. בשנת 1968 היה הגידול במזומנים במחזור כ-35 אחוזים מהגידול באמצעי התשלום, בעוד שב-1967 היה השיעור של כ-40 אחוזים. שנת 1967 היתה, כמובן, שנה של החלפה ניכרת של מטבע מקומי במטבע ישראלי בכל השטחים המוחזקים, בעוד שב-1968 נעשו פעולות החלפה כאלה בהיקף מצומצם הרבה יותר, ברצועת עזה ובסיני בלבד.

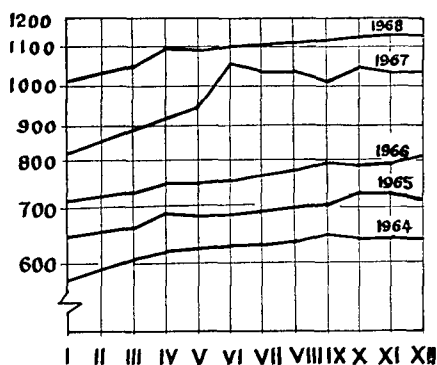
העלייה בכמות המזומנים במחזור היתה הדרגתית בכל חודשי השנה, וגברה במקצת במחצית השנייה של השנה. בחודשים מארס ואפריל גדלו המזומנים בידי הציבור ב-65 מיליון ל"י, בשל הביקוש העונתי למזומנים לקראת חג הפסח, וכן כנראה בהשפעת החלפת הלירה המצרית בסיני וברצועת עזה.

דיאגרמה כ"י

המזומנים במחזור (במוצע של ימי ד' בשבוע),

1967 עד 1963

(אלפי ל"י)

ב. המטבע במחזור לפי ערכים וסדרות

בשנת 1968 נמשכה העלייה בערך הכולל של שטרי הכסף בני 50 ל"י, וחלקם עלה מ-80.9 אחוזים ל-82.6 אחוזים מערך כל השטרות במחזור. עלייה זו נפסקה בתחילת 1969, כאשר הוצא לראשונה למחזור שטר בן 100 ל"י.

שטרי הכסף בני 10 ל"י ירדו מ-15.4 אחוזים ל-13.8 אחוזים, בני 5 ל"י עלו מ-2.0 אחוזים ל-2.1 אחוזים, בני 1 ל"י ירדו מ-1.6 אחוזים ל-1.5 אחוזים — אולם לכמות של 16.2 מיליון ל"י בשטרי כסף בערך זה יש להוסיף מעות בערך זה בסכום של 9 מיליון ל"י בסוף 1968, כך שבסך הכל היו במחזור שטרי כסף ומעות בני 1 ל"י בסכום של 25.2 מיליון ל"י. 9 מיליוני הל"י במטבעות בני 1 ל"י מורכבים מ-1.7 מיליון ל"י מהדגם הישן, הנושא את סמל המדינה שהוטבע עד תשכ"ז, ומ-7.3 מיליון ל"י מהדגם החדש המצוי כעת במחזור.

¹ נתוני המטבע במחזור לשנת 1968 אינם כוללים מטבעות זיכרון עשויות זהב, בערך נקוב כולל של 2,416,800 ל"י, שתכולת הזהב שלהן שווה או עולה בערכה על ערכן הנקוב. אי הכללת מטבעות זיכרון אלה בנתוני המטבע במחזור נעשית לפי המלצת מבקר המדינה, שלא להחזיק במאזן הבנק נכסים כהתחייבות תמורת מטבעות זהב, שעה שערך תכולת הזהב שבמטבע שווה לערכו הנקוב או עולה עליו. בהתאם לכך לא גרשמו ב-1968 כל מטבעות הזהב שהוצאו על ידי בנק ישראל, פרט למטבע הזהב "ירושלים" משנת תשכ"ח, בצד ההתחייבויות במאזן הבנק.

המזומנים במחזור *, 1967 ו-1968

(אלפי ל"י)

החודש	מזומנים במחזור
1967 דצמבר	1,021,868
1968 ינואר	1,017,535
פברואר	1,046,266
מארס	1,069,840
אפריל	1,111,007
מאי	1,104,486
יוני	1,112,922
יולי	1,120,151
אוגוסט	1,137,519
ספטמבר	1,148,469
אוקטובר	1,156,517
נובמבר	1,166,057
דצמבר	1,158,814

* ממוצע של ימי ד' בשבוע במשך החודש.

בערך שטרי הכסף בני חצי לירה חלה ירידה לפחות מעשירית האחוז מערך כל השטרות במחזור. למעשה נדחקו שטרי הכסף בני חצי לירה כליל מהמחזור, לאחר הנפקת המטבע בערך זה בשנת 1963, ויש להניח כי רוב השטרות בערך זה הרשומים כמצויים במחזור ואשר לא אבדו מוחזקים בידי אספנים.

בשנת 1968 הוכנסו למחזור 10.3 מיליון ל"י במעות מסדרת האגורות, ובמטבעות בערכים של חצי לירה ולירה אחת, וכן מטבעות זיכרון, לפי הפירוט דלהלן:

סוג המעות	הערך (מיליוני ל"י)
1 אגורה	0.2
5 אגורות	0.2
10 אגורות	0.8
25 אגורות	0.2
$\frac{1}{2}$ ל"י	0.5
1 ל"י	4.7
מטבעות זיכרון	3.7
סך הכול	10.3

בסוף 1968 היו המעות החדשות, הנקובות באגורות, לרבות מטבעות בני $\frac{1}{2}$ לירה ולירה אחת, 71.4 אחוזים מערך כל המעות במחזור (30.5 אחוזים מעות הנקובות באגורות, 40.9 אחוזים מעות בנות ל"י וחצי ל"י), לעומת 73.8 אחוזים בסוף 1967. הירידה נובעת מעליית חלקם של מטבעות הזיכרון מ-19.3 אחוזים ל-23.6 אחוזים. חלק המעות הישנות, הנקובות בפרוטות, המשיך לרדת, מ-6.9 אחוזים בסוף 1967 ל-5.0 אחוזים בסוף 1968.

לוח כ" 9

שטרי כסף ומעות במחזור, לפי הערך, 1967 ו-1968

1968		1967		(סוף התקופה)
(אחוזים)	(אלפי ל"י)	(אחוזים)	(אלפי ל"י)	
ש ט ר י כ ס ף				
—	482	0.1	490	½ ל"י
1.5	16,173	1.6	15,326	1 ל"י
2.1	22,347	2.0	19,846	5 ל"י
13.8	150,450	15.4	149,087	10 ל"י
82.6	897,628	80.9	784,111	50 ל"י
100.0	1,087,080	100.0	968,860	סך כל השטרות
מ ע ו ת				
—	5	—	5	1 פרוטה
0.1	48	0.2	48	5 פרוטות
0.7	290	1.0	295	10 פרוטות
0.4	165	0.6	165	25 פרוטות
1.3	498	1.7	500	50 פרוטות
0.9	334	1.2	336	100 פרוטות
1.5	600	2.1	601	250 פרוטות *
0.1	22	0.1	22	500 פרוטות (כסף)
3.7	1,470	4.3	1,265	1 אגורה
5.9	2,316	7.2	2,081	5 אגורות
15.2	5,998	17.8	5,181	10 אגורות
5.7	2,245	6.9	2,000	25 אגורות
17.9	7,034	22.5	6,543	½ ל"י
23.0	9,044	15.1	4,391	1 ל"י
76.4	30,069	80.7	23,433	סך כל המעות
מ ט ב ע ו ת ז י כ ר ו ן				
0.1	82	0.1	27	½ ל"י
0.7	289	1.0	287	1 ל"י
4.5	1,755	6.0	1,737	5 ל"י (כסף)
9.0	3,555	4.6	1,350	10 ל"י (כסף)
0.5	210	0.7	201	20 ל"י (זהב)
1.8	686	2.1	599	50 ל"י (זהב)
7.0	2,771	4.8	1,395	100 ל"י (זהב)
23.6	9,294	19.3	5,596	סך כל מטבעות הזיכרון
100.0	39,363	100.0	29,029	סך כל המטבעות
—	1,126,443	—	997,889	סך כל המטבע במחזור
פחות : מטבעות זיכרון מזהב				
שתכולת הזהב שלהן שווה או עולה על ערכן הנקוב, במחזור				
—	-2,416	—	—	סך כל המטבע במחזור
—	1,124,027	—	997,889	

* לרבות מעות נייר ומעות כסף.

ג. מטבע פגום

ערך שטרי הכסף הבלתי ראויים לשימוש שהושמדו הסתכם ב־1968 272 מיליון ל"י. כן הותכו מטבעות שהוצאו מן המחזור בערך של 5.2 מיליון ל"י. במשך השנה הוגשו לבנק ישראל 468 בקשות להחלפת מטבע פגום בסכום של 50,612 ל"י, ומהן אושרו 375 בקשות בסכום של 48,637 ל"י.

ד. סוכנויות לאספקת מזומנים

בשנת 1968 הופעלו סוכנויות חדשות של בנק ישראל באשדוד ובאילת. לבנק ישראל יש עתה סוכנויות באילת, אשדוד, באר־שבע, חדרה, טבריה, נתניה, פת־תקוה, צפת ורחובות. סוכנויות אלה מספקות מזומנים למוסדות הבנקאיים שבערי השדה וסופגות את המזומנים העודפים שבקופותיהם.

מלבד הסוכנויות בערי השדה קיימות גם סוכנויות של בנק ישראל במשרדיהם הראשיים של שלושת הבנקים הגדולים בתל אביב ובחיפה, וכן בסניפו הראשי של בנק לאומי לישראל בע"מ בירושלים. סוכנויות אלה מבטיחות יתר חיסכון וביטחון בהעברת כספים מבנק ישראל ואליו ושיפורים נוספים בעבודה הטכנית הקשורה במחזור שטרי הכסף במשק, בימים כתיקונם ובתקופות חירום.

7. הנפקת מטבע

א. הנפקת מטבעות זיכרון

במשך שנת 1968 הנפיק בנק ישראל מטבע זיכרון אחד: מטבע יום העצמאות העשרים. המטבע הונפק בשני ערכים: כסף 900, רגיל וקשוט, בערך נקוב של 10 ל"י, משקלו 26 גרם וקוטרו 37 מ"מ; וזהב 800, קשוט בלבד, ערכו הנקוב 100 ל"י, משקלו 25 גרם וקוטרו 33 מ"מ. לשני המטבעות נושאים זהים. על פני המטבע, בנוסף לשם המדינה בעברית, ערבית ולועזית, ערך המטבע ושנת ההנפקה, מופיע ציור של אחד משערי המקדש השני על פי מטבע שקל של ברי כוכבא. צד הנושא מראה פנורמה של ירושלים המאוחדת. הכתובת "שנת כ' למדינת ישראל" מופיעה במטבע הכסף על היקפו, ובמטבע הזהב בצד הנושא מתחתיו. הפירוט הסופי של כל מטבעות הזיכרון שהנפיק בנק ישראל, לכל סוגיהם, עד שנת תשכ"ח ועד בכלל, מובא להלן. הלוח מראה את המצב אחרי התכת מטבעות זיכרון שונים מתוך המלאי שהיה בידי הבנק.

ב. מעות במחזור

במשך שנת 1968 הוטבעו עבור בנק ישראל, במיטבעת ישראל בירושלים, 33.4 מיליון מעות. בשנת תשכ"ח, שאינה חופפת, הוטבעו 35.2 מיליון מעות הנושאות תאריך שנה זו — מעות ישראל נושאות את התאריך העברי. פירוט הטביעה היה כלהלן:

טביעה ביחידות		הערך
בשנת תשכ"ח	בשנת 1968	
20,899,000	19,166,000	1 אגורה
4,020,000	3,545,000	5 אגורות
4,825,000	4,400,000	10 אגורות
445,000	450,000	25 אגורות
1,183,000	512,000	$\frac{1}{2}$ ל"י
3,932,061	5,291,063	1 ל"י

מטבעות זיכרון שהנפיק בנק ישראל, תשי"ח עד תשכ"ח *

(יחידות)

הכמות שהונפקה			המטבעה	המטבע
סך הכול	קשוט	רגיל		
מטבעות חצי שקל				
25,004	5,000	20,004	אוטרכט	תשכ"א
30,000	10,000	20,000	אוטרכט	תשכ"ב
מטבעות חנוכה				
155,000	5,000	150,000	ברן	תשי"ט (תורה אור)
55,000	5,000	50,000	אוטרכט	תש"ך (דגניה)
19,883	3,000	16,883	אוטרכט	תשכ"א (סאלד)
28,344	9,428	18,916	אוטרכט	תשכ"ב (גבורה)
15,697	6,040	9,657	ברן	תשכ"ג (חנוכיה א')
15,500	5,500	10,000	אוטרכט	תשכ"ד (חנוכיה ב')
מטבעות כסף נקובים בפרוטות				
44,225	—	44,225	ברמינגהם	250 פרוטות
43,767	—	43,767	ברמינגהם	500 פרוטות
מטבעות יום העצמאות 5 ל"י				
100,051	2,000	98,051	אוטרכט	תשי"ח (מנורה)
32,041	4,792	27,249	ברן	תשי"ט (ושבו בנים)
39,395	4,923	34,472	ברן	תש"ך (הרצל)
24,102	4,561	19,541	אוטרכט	תשכ"א (בר מצוה)
15,500	5,050	10,450	אוטרכט	תשכ"ב (פתוח)
10,490	4,500	5,990	רומא	תשכ"ג (ימאות)
15,600	4,500	11,100	רומא	תשכ"ד (מוזיאון)
32,912	7,660	25,252	רומא	תשכ"ה (כנסת)
43,003	10,500	32,503	אוטרכט	תשכ"ו (ח"י)
38,005	7,755	30,250	אוטרכט	תשכ"ז (אילת)
מטבעות יום העצמאות 10 ל"י				
234,589	—	234,589	ברן	ניצחון (תשכ"ז) רגיל
50,499	50,499	—	קרצ'מר י"ם	קשוט
70,501	20,501	50,000	ברן	תשכ"ח (ירושלים)
מטבעות זהב				
10,510	—	10,510	ברן	20 ל"י תש"ך (הרצל)
6,202	6,202	—	ברן	50 ל"י תשכ"ג (ויצמן)
6,203	6,203	—	ברן	100 ל"י תשכ"ג (ויצמן)
7,516	1,502	6,014	ברן	50 ל"י תשכ"ה (בנק ישראל)
9,004	9,004	—	ברן	100 ל"י תשכ"ז (ניצחון)
12,500	12,500	—	ברן	100 ל"י תשכ"ח (ירושלים)

* המצב אחרי התכת מטבעות זיכרון שונים מהמלאי שהיה קיים ברשות בנק ישראל.

אחרי ביצוע ההחלטה לשנות את הדגם הקודם של המטבע בן 1 ל"י, הוחלט להשחית את הכמות שנותרה בידי הבנק ממטבעות אלה, ולמכרה כמתכת. בשנת 1968 הושחתה איפוא כמות של 3,076,500 יחידות מהדגם הישן, מתוך טביעה כוללת שלו של 4,848,119 יחידות.

ג. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

ועדה זו, בראשות שופט בית המשפט העליון ד"ר א. ויתקון, עוסקת בתכנון שטרי הכסף והמטבעות שמנפיק הבנק. היא ממליצה בפני נגיד הבנק על ההצעות הנראות לה, מתוך אלו שמגישים האמנים המשתתפים במכרזים שהבנק מוציא לצורך זה. נוסף על פעולותיה שמצאו ביטוי בהנפקה ב-1968, עסקה הועדה בהמשך תכנון הסדרה החדשה (סדרה ג') של שטרי הכסף של בנק ישראל. השטר הראשון מסדרה זו, בן 100 ל"י, הוצא למחזור בסוף פברואר 1969. חברי הועדה הם: ד"ר א' ויתקון — יו"ר, מר מ' ארדון, דר' א' בירן, מר ש' גולן, מר ר' דיין, דר' ר' הכט, מר ק' כץ, דר' א' להמן, מר ט' לוריא, מר א' קינדלר, מר ד' קרוון ודר' מ' שפיצר. מר ד' קרוון צורף לוועדה ב-1968.

8. מינהל מיליות המדינה

א. מיליות פנים של מדינת ישראל

ההנפקות החדשות ברוטו, למעט מיליות קצרי מועד ומיליות קליטה שחולקו במשך השנה, אך כולל מיליות ביטחון, הסתכמו בשנת 1968 ב-378 מיליון ל"י, לעומת 498 מיליון ל"י בשנת 1967 ו-62 מיליון ל"י בשנת 1966. ירידה בסכומי ההנפקות חלה השנה בכל סעיפי המיליות פרט למיליות קצר מועד, לעומת רמת שיא בהנפקות שהושגה בשנת 1967.

לוח כ' - 11

הנפקות נטו של מיליות חדשים, 1966 עד 1968

(מיליוני ל"י)

1968			1967			1966			
הנפקה נטו	פדיון	הנפקה ברוטו	הנפקה נטו	פדיון	הנפקה ברוטו	הנפקה נטו	פדיון	הנפקה ברוטו	
115	30	145	169	12	181	44	—	44	ארוכי מועד
196	—	196	283	—	283	—	—	—	מיליות "ברירה"
33	4	37	4	30	34	14	4	18	מיליות ביטחון
-47	47	—	-48	48	—	-37	37	—	מיליות ארוכי מועד *
297	81	378	408	90	498	21	41	62	מיליות אחרים **
105	770	875	117	551	668	85	323	407	סך הכול
402	851	1,253	525	641	1,166	106	364	469	מיליות קצר מועד
41	17	58	65	2	67	16	—	16	סך הכול
443	868	1,311	590	643	1,233	122	364	485	מיליות קליטה ***
									סך הכול

הפרשים בסיכום נובעים מעיגול המספרים.

* מיליות פיתוח ולחברות ביטוח.

** פדיון על חשבון מיליות משנים קודמות.

*** תעודות שחולקו בלבד.

ירידה חלה גם בקצב חלוקת תעודות מילווה הקליטה, אשר אינה מייצגת שינוי בחוב בסעיף זה אלא את קצב הוצאת התעודות לזכאים. השנה חולקו תעודות בסכום של 58 מיליון ל"י, לעומת 67 מיליון ל"י שחולקו בשנת 1967.

הנפקות נטו, לאחר ניכוי פדיונות במילווה ארוכי מועד הסתכמו ב-297 מיליון ל"י, לעומת 408 מיליון ל"י בשנת 1967 ו-21 מיליון ל"י בלבד בשנת 1966. בניכוי מילווה הביטחון הסתכמה ההנפקה נטו ב-1968 ב-101 מיליון ל"י לעומת 125 מיליון ל"י אשתקד. במילווה קליטה נפדו השנה 17 מיליון ל"י, לעומת שני מיליון ל"י אשתקד — לא היו פדיונות ב-1966. החלוקה נטו של תעודות מילווה קליטה היתה, איפוא, 41 מיליון ל"י ב-1968, לעומת 65 מיליון ל"י בשנת 1967 ו-16 מיליון ל"י בשנת 1966.

במילווה קצר מועד הסתכמו ההנפקות ברוטו בשנת 1968 ב-875 מיליון ל"י והפדיונות היו 770 מיליון ל"י. התוספת נטו ליתרת המילווה בסוף השנה היתה 105 מיליון ל"י, לעומת גידול נטו של 117 מיליון ל"י בשנת 1967.

יתרת החוב נטו בניהולו של בנק ישראל, שהיא רק חלק מהחוב הפנימי של המדינה, גדלה השנה ב-32 אחוזים והסתכמה ב-1.8 מיליארד ל"י. בסוף 1968 היו בניהול הבנק 216 סדרות של מילווה המדינה, מהן 49 סדרות שהונפקו במשך 1968: 30 סדרות למילווה מסוג "ברירה", 12 סדרות של מילווה ביטחון 1968, 2 סדרות למילווה ביטחון 1967 ו-5 סדרות של מילווה אחרים. פרטי המילווה מובאים בנספח לדו"ח זה.

התפתחות המילווה השונים היתה כדלהלן:

1. מילווה ביטחון

הנפקת מילווה הביטחון נקבעה גם בשנת 1968 ב-300 מיליון ל"י, מזה 100 מיליון ל"י לבנקים והיתרה להפצה בציבור. כתנאי המילווה חלו השנה כמה שינויים: (א) המילווה לציבור נושא תשואה נטו בלבד; (ב) התשואות באלטרנטיבה ללא הצמדה הופחתו: במילווה לציבור התשואה נטו היא 7.42 אחוזים לעומת 8.45 אחוזים במילווה ביטחון 1967. המילווה הבנקאי נושא 10.40 אחוזים ברוטו לעומת 10.76 אחוזים בשנה הקודמת, ללא הצמדה. שיעור התשואה באלטרנטיבה הצמדה נשאר ללא שינוי 4.84 אחוזים ברוטו. (ג) תקופת המילווה הוכפלה והעמדה על 10 שנים. בתום 5 שנים תשולם ריבית ביניים ואילו הקרן תעמוד לפדיון בתום 5 שנים נוספות ותישא ריבית לתקופת החומש השנייה; (ד) הוכפלה גם תקופת הגבייה מרוכשי המילווה בתשלומים, והועמדה על 10 תשלומים חודשיים לעומת 5 תשלומים בשנת 1967.

מכירת מילווה הביטחון 1968 החלה בחודש מאי 1968, ופיוור התשלומים על פני 10 חודשים הביא לירידה בסכום הגבייה ב-1968, שכן הגבייה לא תסתים אלא באפריל 1969. התקבולים על חשבון המילווה ב-1968 הסתכמו ב-180 מיליון ל"י, לעומת 283 מיליון ל"י שנגבו בשנת 1967. בסוף 1968 קיימות היו התחייבויות לגבייה, של 50 מיליון ל"י מהציבור ושל 30 מיליון ל"י מהבנקים.

בראשית 1968 הושלמה גביית יתרה של 16 מיליון ל"י על חשבון מילווה ביטחון 1967. מילווה זה נרשם ונסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב החל מינואר 1968. חלקו היחסי בכלל העיסקות בשוק איגרות החוב היה גבוה למדי ונע בין 23 ו-39 אחוזים. בממוצע שנתי תפס מילווה הביטחון 1967 30 אחוזים מכלל העיסקות בשוק איגרות החוב.

2. מילווה פיתוח

בהנפקות לציבור של מילווה פיתוח מסוג "ברירה" חלה ב-1968 ירידה ניכרת. בשנת 1968 הסתכמו ההנפקות לציבור של מילווה פיתוח מסוג "ברירה" ב-65 מיליון ל"י, לעומת 181 מיליון ל"י ב-1967. סך ההנפקות ב-1966 היה 44 מיליון ל"י, כלומר לעומת 1966 נרשמה בשנת 1968 עלייה בהנפקות לציבור.

ב-1968 הונפקו סדרות מיוחדות של מילווה פיתוח מסוג "ברירה" למוסדות הבנקאיים, במסגרת הסכם מיוחד עם האוצר. הבנקים התחייבו לרכוש בשנת הכספים 1968/69 100 מיליון ל"י ממילווה מיוחדת זו, ורכשו למעשה עד סוף 1968 80 מיליון ל"י. בסך הכל הונפקו השנה 30 סדרות בסך 145 מיליון ל"י, לעומת 37 סדרות בסך 181 מיליון ל"י ב-1967. סכום ההרשאה למילווה זה הוגדל בפברואר 1968 מ-500 מיליון ל"י ל-850 מיליון ל"י.

18 סדרות אשר הונפקו בשנים 1965 ו-1966 העניקו לבעליהן זכות לפדיון מוקדם. הסכום הכולל שניתן היה לפדותו במסגרת זו הוכפל ב-1968 לעומת 1967 והסתכם ב-90 מיליון ל"י. למעשה נפדו בפדיון מוקדם 25.7 מיליון ל"י, לעומת 12.4 מיליון ל"י ב-1967, כלומר, לא חל שינוי ביחס בין הפדיונות המוקדמים בפועל והסכומים שניתן היה לפדותם בפדיון מוקדם.

בדצמבר 1968 חל הפדיון הסופי של הסדרה הראשונה של מילווה פיתוח מסוג "ברירה" אשר הונפקה ב-1963, ללא זכות פדיון מוקדם. הפדיון על פי האלטרנטיבה הלא-צמודה היה גבוה מהפדיון על פי האלטרנטיבה הצמודה. יש לציין, כי למעשה נמכר המילווה לתקופה של 5 שנים ללא הצמדה בריבית של 10.76 אחוזים.

ב-1968 הונפקו 4 סדרות בסך 20 מיליון ל"י של מילווה פיתוח לזמן ארוך, ל-17 שנים, צמוד למדד המחירים לצרכן, נושא ריבית של 5.5 אחוזים, לעומת 15 מיליון ל"י ב-1967. במרוצת השנה נפדו 3.6 מיליון ל"י, לעומת פדיון בסך 23.4 מיליון ל"י בשנת 1967, אשר מרביתו נבע מפדיון מילווה ללא ברירה ל-5 שנים. בסיכום נרשמה עלייה בסך 16.3 מיליון ל"י ביתרות החוב נטו של מילווה פיתוח לזמן בינוני וארוך ללא ברירה, לעומת ירידה בסך 8.4 מיליון ל"י בשנת 1967.

3. מילווה קצר מועד

מגמת הגידול בהנפקות של מילווה קצר מועד נמשכה בשנת 1968. שיא המילווה במחזור היה בנובמבר 1968, של למעלה מחצי מיליארד ל"י. בסיכום שנתי הגיעה ההנפקה ברוטו ל-875 מיליון ל"י לעומת 668 מיליון ל"י בשנת 1967. הפדיונות הסתכמו ב-770 מיליון ל"י — 551 מיליון ל"י ב-1967. ההנפקה נטו הסתכמה ב-105 מיליון ל"י לעומת 117 מיליון ל"י אשתקד. ברם, יש לציין, כי ירידה בשיעור 23.6 מיליון ל"י נרשמה השנה במילווה לבנקים לעומת עלייה של 1.2 מיליון ל"י ב-1967 (ראה להלן). בניכוי המילווה הבנקאית נרשמה השנה עלייה ביתרות לציבור של 129 מיליון ל"י לעומת 116 מיליון ל"י ב-1967. בנק ישראל עיקר את כל התקבולים ממכירת מילווה זה במסגרת ההסכם עם הממשלה מיוני 1966, ותמורתם הוקטנו התחייבויות ארוכות מועד של האוצר לבנק ישראל.

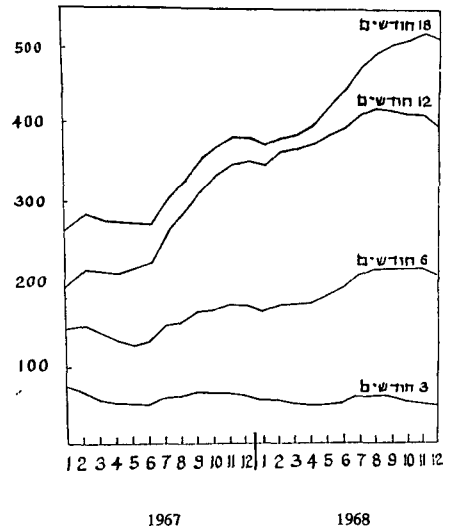
במאס 1968 חודשה הנפקת הסדרה ל-18 חודש של המילווה קצר המועד, לאחר הפסקה מאז מארס 1967. שני שליש מהתוספת ליתרת המילווה לציבור ב-1968 היו בסדרה זו, וחלקה היחסי ביתרת החוב הגיע בסוף השנה ל-21 אחוזים.

לא חלו השנה שינויים בתשואות לציבור במילווה קצר המועד. 5.75 אחוזים לסדרה לשלושה חודשים, ותוספת של חצי אחוז לכל סדרה, עד 7.25 אחוזים בסדרה ל-18 חודש. זכות הבנקים לרכישת שטרי אוצר בסדרה ל-18 חודש נקבעה ליחס של 1:4 לרכישת מילווה קצר מועד, לעומת יחס של 1:5 בסדרות האחרות. רכישת שטרי אוצר מעניקה לבנקים ריבית שנתית בשיעור של 9.5 אחוזים, לעומת 7.5 אחוזים על פיקדונות לתקופה של שנה ומעלה בבנק ישראל. שטרי האוצר מוכרים כנכס נזיל לצרכי חישוב נזילות המוסדות הבנקאיים, ונוסף על כך נהנים הבנקים מהאפשרות לחזור ולמכור את שטרי האוצר לבנק ישראל לתקופת ביניים — בניכוי הריבית היחסית עבור תקופת הביניים — עם זכות אופציה לרכישתם החוזרת בתום התקופה. על ידי כך יכולים הבנקים להמנע מ"שבירת" פיקדונות לזמנים קצובים ומהפסד הריבית הכרוך בכך. ניצול זכות זו גבר ביותר ב-1968, ביחוד ברביע האחרון שלה.

דיאגרמה כ' 2

מילווה קצר מועד לצירוב, יתרת חוב לפי סדרות, ינואר 1967 עד דצמבר 1968

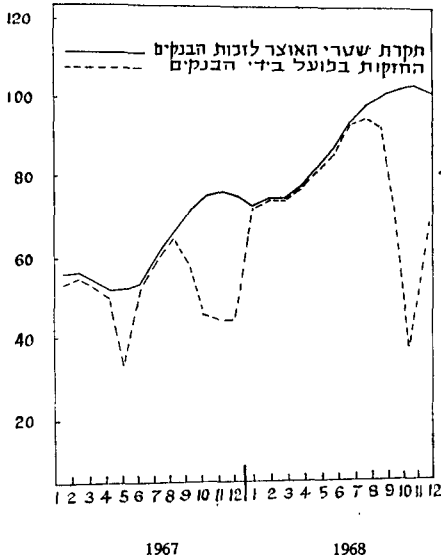
(מיליוני ל"י)

דיאגרמה כ' 3

רכישת שטרי אוצר מצד הבנקים, 1967 ו-1968

(מיליוני ל"י)

במסגרת המילווה קצר המועד לבנקים, שתמורתו מועברת לאוצר ואינו כלול בהסכם בין בנק ישראל והאוצר מיוני 1966 שהוזכר לעיל, הונפקו השנה 4 סדרות בסכום כולל של 10.3 מיליון ל"י ונפדו 8 סדרות בסכום כולל של 33.9 מיליון ל"י. הירידה נטו היתה של 23.6 מיליון ל"י. המילווה הבנקאי הוא לתקופה של שלוש שנים, והסכומים שלא חודשו הגיעו לפדיונם הסופי.

לוח כ' 12

מילווה קצר מועד : יתרות חוב לפי סדרות, 1967 ו-1968

הסדרה	1967	1968	השינוי התקופתי
	(מיליוני ל"י) (אחוזים)	(מיליוני ל"י) (אחוזים)	(מיליוני ל"י) (אחוזים)
3 חודשים	71.6	18	-4.4
6 חודשים	109.1	28	45.7
12 חודשים	180.1	46	7.4
18 חודשים	29.4	8	79.9
סך הכול	390.2	100	128.6

4. מילווה קליטה

חוב הממשלה הכולל בגין מילווה קליטה שנוכו מהשכירים ונגבו מהעצמאיים, לגבי השנים 1961, 1962 ו-1963 מסתכם ב-186 מיליון ל"י — 23 מיליון ל"י לגבי שנת 1961, 62 מיליון ל"י לגבי שנת 1962, ו-101 מיליון ל"י לגבי שנת 1963. חלוקת תעודות מילווה אלה, המתבצעת על

ידי בנק ישראל לפי הוראות האוצר, נמשכה גם ב-1968. עד סוף השנה חולקו תעודות בסך כולל של 175 מיליון ל"י. יתרת המילווה לגביה טרם הוצאו לזכאים תעודות מגיעה אפוא ל-11 מיליון ל"י. תעודות בסך 6 מיליון ל"י המגיעות למוטבים שלא אותרו על ידי הדואר הוחזרו לבנק ישראל והיו ברשותו בסוף 1968. 208 אלף תעודות בשווי נקוב של 57 מיליון ל"י חולקו בשנת 1968 ל-130 אלף מוטבים. כ-80 אחוזים מסכום זה חולקו ברביע הראשון של השנה.

ב-1 באפריל 1968 חל מועד הפדיון השלישי של מילווה חסכון חובה 1962. שיעור הפדיון הוא רבע מהקרן וריבית מצטברת של 20 אחוזים. במועד זה חל הפדיון השנה של מילווה קליטה 1961, והפדיון הראשון של מילווה קליטה 1962. שיעור הפדיון בכל אחד מהמילווה היה 10 אחוזים, ונקבע בדרך של הגרלת הספרה האחרונה. הריבית השנתית היא של 4 אחוזים. כמו כן חל באותו מועד הפדיון הראשון של מילווה קליטה וחסכון חובה 1963. שיעור הפדיון במילווה זה הוא שביעית אחת מסכומה, ונקבע בדרך של הגרלת קבוצה אחת מתוך שבע. הריבית במילווה זה מצטברת, והסתכמה ב-16 אחוזים בעד ארבע שנים.

האיגרות מסדרות 1962 ו-1963 הפכו לאיגרות למוכ"ז ב-1 באפריל 1968. במועד זה הן נרשמו בבורסה לגיירות ערך בתל אביב ונסחרו בתנאים המקובלים (עד לאותו מועד נסחרו סדרות אלה במסגרת השוק החופשי). בחודשי אפריל ומאי נרשמה רמת מחזורים גבוהה במיוחד — 1.4 ו-1.0 מיליון ל"י בממוצע שבועי. הסיבות לכך נעוצות ברמת ההפצה הגבוהה במיוחד בחודש מארס, 4.0 מיליון ל"י, וממכירות גופים מוסדיים וחברות שהמתינו במכירותיהם עד להפיכת האיגרות למוכ"ז. אחר כך ירדה רמת המחזורים והסתכמה בממוצע שבועי של 640 אלף ל"י. רמת התשואות בסוף השנה היתה גבוהה באחוז ורבע עד שני אחוזים לעומת סוף 1967.

5. המילווה לחברות הביטוח

לפי הוראות המפקח על חברות הביטוח באוצר, מפקידות חברות הביטוח בבנק ישראל פיקדונות לזכות האוצר, בהתאם לתנאי הפוליסות של ביטוח חיים ח"ץ שהן מוציאות לסוגיהן השונים. פיקדונות אלה מומרים בתעודות המילווה לחברות הביטוח תשכ"ג-1962 (עבור פוליסות ביטוח חיים ח"ץ) והמילווה לחברות הביטוח תשכ"ה-1965 (עבור פוליסות ביטוח חיים ח"ץ 1000). האיגרות הן לתקופות של 5 עד 40 שנה, לפי בחירת חברת הביטוח ובהתאם לתנאי הפוליסה. מהמילווה הראשון הונפקו בשנת 1968 איגרות חוב צמודות למדד המחירים לצרכן בסך 13.8 מיליון ל"י, לעומת 12.0 מיליון ל"י בשנת 1967. הפדיון השנתי מסדרה זו הגיע ב-1968 ל-216 אלף ל"י, לעומת 28 אלף ל"י אשתקד. ב-1967 הונפקו לראשונה סדרות צמודות לשער החליפין לדולר עבור הפקדות שנעשו בשנים 1962 עד 1967, והן הסתכמו ב-11 מיליון ל"י (כולל הפרשי הצמדה). ב-1968 הונפקו 2 מיליון ל"י והפדיונות הסתכמו בחצי מיליון ל"י. יתרת הפיקדונות על חשבון מילווה זה בבנק ישראל, תמורתם טרם הוצאו תעודות, היתה בסוף 1968 15.6 מיליון ל"י. מהמילווה השני הונפקו בשנת 1968 איגרות חוב בסך 1.4 מיליון ל"י, לעומת 0.7 מיליון ל"י בשנת 1967. יתרת הפיקדונות בסוף השנה הסתכמה ב-0.9 מיליון ל"י.

6. ניהול הפעילות בבורסה

פעילות בנק ישראל בשוק הפתוח גברה ב-1968 לעומת 1967. בפעולותיו בבורסה לניירות ערך בתל אביב מהווה בנק ישראל גורם מייצב ומווסת בשוק איגרות החוב, המספק עודפי ביקוש וקולט עודפי היצע כדי לקיים את איזון השוק במילווה קצר מועד וגיירות ערך אחרים. היקף המסחר במילווה קצר מועד בבורסה גדל ב-1968 ב-54 אחוזים, ל-100 מיליון ל"י — רבע מכלל המסחר באיגרות חוב בבורסה. חלקו של בנק ישראל בנפח העיסקות של מילווה קצר מועד הסתכם השנה ב-76 מיליון ל"י, 53 מיליון ל"י קניות ו-23 מיליון ל"י מכירות. פרט לעיסקות במילווה קצר מועד היה נפח עיסקות הבנק בשוק איגרות החוב 25 מיליון ל"י,

לעומת 31 מיליון ל"י בשנת 1967. מתוך נפח זה היו 8 מיליון ל"י קניות ו-17 מיליון ל"י מכירות.

התנועה בכספת ניירות הערך במינהל, המרכוז פיקדונות תעודות מילוות מדינה ומילוות אחרים שבניהול הבנק, הסתכמה ב-1968 ב-4.8 מיליון איגרות לעומת 5.9 מיליון איגרות אשתקד. הירידה נובעת כולה מתעודות מילווה ביטחון, כיוון שבניגוד לסדרות 1967, הוצאו ב-1968 תעודות רק לסדרות 1968 שנמכרו במזומנים. תעודות יתר הסדרות תוצאנה רק עם תום התשלומים.

7. פעולות כמותיות ואחרות

291 אלף תעודות מילוות שונים נפדו על ידי המינהל ב-1968, לעומת 381 אלף תעודות ב-1967. עיקר הירידה נובע מהפדיון הסופי של מילווה שיכון עולים נושא פרסים ומילווה פיתוח סדרה י"ג אשר הצטיינו בפיוזר החזקתם, ונפדו בשנת 1967. בכמות התלושים שנפדו חלה השנה ירידה קלה, 1.5 מיליון תלושים לעומת 1.7 מיליון תלושים ב-1967.

בשנת 1968 התקיימו 19 הגרלות פרסים ו-16 הגרלות לפדיון קרן של מילוות מדינה ומילוות שונים.

ב. מילוות פנים אחרים בניהול בנק ישראל

בנק ישראל מטפל בניהול 40 מילוות שונים שהנפיקו חמישה גופים ציבוריים. בשנת 1968 הונפקו 4 מילוות חדשים בסך כולל של 42.7 מיליון ל"י. נוסף על כך, הועברו באוגוסט 1968 לניהול המינהל 2 מילוות הנסחרים במטבע חוץ בשווי נקוב של 5 מיליון דולר. ערכם של מילוות אלה, לפי שער החליפין הנוכחי, 17.5 מיליון ל"י. יתרת החוב של המילוות בניהולו של בנק ישראל עלתה ב-1968 ב-16 אחוזים והסתכמה ב-293 מיליון ל"י.

במשך השנה שולמו על חשבון קרן והפרשי הצמדה של המילוות צמודי הדולר 18.6 מיליון ל"י, ו-1.6 מיליון ל"י על חשבון תשלומי הצמדה של המילוות צמודי מדד. סך תשלומי הריבית, כולל הצמדה על הריבית, על מילוות אלה בשנת 1968 היו 20.1 מיליון ל"י.

פירוט מילוות הפנים שבניהול בנק ישראל מובא בנספח לדו"ח זה.

ג. מילוות חוץ

בשנת 1968 הונפקה בחו"ל אמיסיה שנייה של "מילווה פיתוח" להשקעות. סכום ההרשאה של סדרה זו 200 מיליון דולר. סידרה זו, כקודמתה, מונפקת ל-20 שנה ומיועדת לתאגידים, חברות, אירגונים וגופים אחרים. הריבית הוגדלה ל-5.5 אחוזים לעומת 4.75 אחוזים בסידרה הראשונה ו-4.0 בסדרות האחרות של מילווה הפיתוח. המכירות מסידרה זו החלו באוגוסט 1968, ועד סוף השנה נמכרו 54 מיליון דולר. מכירות הסידרה הראשונה הסתכמו ב-1968 ב-10 מיליון דולר. מכירות הסידרה הרביעית של מילווה הפיתוח הרגיל הגיעו השנה ל-103 מיליון דולר, ובסך הכל נמכרו בחו"ל איגרות חוב של מילווה הפיתוח בסך 167 מיליון דולר, לעומת 192 מיליון דולר ב-1967 ו-79 מיליון דולר בשנת 1966. רמת המכירות ב-1968 נמוכה ב-35 מיליון דולר מרמת השיא שהושגה ב-1967 בקשר עם מאמץ החירום שהיה קשור במלחמת ששת הימים.

מינהל מילוות המדינה מטפל בהמרה ובפדיון מוקדם של איגרות החוב של מילוות העצמאות והפיתוח. ההמרה נעשית על פי תנאי המילווה, ולפי הסכם עם הסוכן הפיסקאלי של ממשלת ישראל בארה"ב, "צייז מנהטן בנק", ובכפיפות להוראות אגף מטבע חוץ באוצר.

המרות איגרות חוב של מילוות העצמאות והפיתוח בלירות ישראליות הסתכמו השנה ב-26.7 מיליון דולר שווי נקוב, לעומת 20.3 מיליון דולר בשנת 1967. הגידול בהמרות נובע כולו מהגידול השנתי בתיירות. התפלגות ההמרות לפי מוטבים מצביעה על עלייה ניכרת בחלק

התיירות — למימון הוצאות שהותם של תיירים בישראל. חלקו של הסעיף בכלל ההמרות הגיע ל-37.5 אחוזים, לעומת 20.5 אחוזים אשתקד. חלקו של ההמרות למימון השקעות משקיעי חוץ במפעלים מקומיים ירד מ-32.4 אחוזים אשתקד ל-24.7 אחוזים השנה. ברם סכום ההמרה נשאר יציב — 6.6 מיליון דולר. חלקם היחסי של גופים מוסדיים המקבלים כתרומות איגרות חוב של מילוות העצמאות והפיתוח ירד השנה לכדי 29.8 אחוזים לעומת 41 אחוזים אשתקד. 8 אחוזים מכלל ההמרות בוצעו לתושבי הארץ, תושבים ארעיים ועולים חדשים.

לוח כ' - 13

מילוות חוץ שניהולם בישראל רכזו בדי בנק ישראל, 1968
(אלפי דולרים)

המילווה	הפצה בפועל עד סוף 1968	הפדיון עד סוף 1968 *	הסכום במחזור בסוף 1968	המרות בישראל 1968	רביית ששולמה בישראל 1968
מילווה עצמאות	145,533	145,533	—	39	12
מילווה פיתוח					
סדרה א'	234,140	183,635	50,505	1,070	183
סדרה ב'	293,621	131,979	161,642	7,588	798
סדרה ג'	392,630	69,887	322,743	14,328	581
סדרה ד'	135,516	3,437	132,079	2,782	22
השקעות א'	72,300	46,995	25,305	895	8
השקעות ב'	53,988	—	53,988	—	—
סך הכול	1,327,728	581,466	746,262	26,702	1,604

* איגרות שנפדו בל"י, בדולרים, או הומרו בסדרות מאוחרות יותר.

9. הפיקוח על המוסדות הבנקאיים והכספיים

בסוף שנת 1968 נמצאו בפיקוחה של מחלקת הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל 80 מוסדות בנקאיים וכספיים, לעומת 84 מוסדות שהיו בפיקוחה בסוף שנת 1967. לקראת סוף שנת 1968 העביר הולנד בנק אוניון את עסקי סניפיו בישראל לבנק דיסקונט לישראל בע"מ. בתחילת השנה העבירה אוצר לאשראי של הפועל המזרחי בתל אביב, אגודה הדדית בע"מ, את עסקיה הבנקאיים לבנק "אגודת ישראל" בע"מ. לא חל שינוי במספר הבנקים למשכנתאות ולהשקעות. אגודת חיסכון שיתופית של עובדי דואר ת"א בע"מ וחברה ישראלית לחסכונות בע"מ פסקו לפעול כמוסדות כספיים.

לוח כ' - 14

מוסדות בנקאיים וכספיים בפיקוח בנק ישראל, 1967 ו-1968

סוג המוסד	(סוף התקופה)	1967	1968
בנקים מסחריים *		28	27
אגודות שיתופיות לאשראי		17	16
בנקים למשכנתאות ולהשקעות		20	20
מוסדות כספיים		19	17
סך הכול		84	80

* כולל בנק החקלאות לישראל בע"מ ובנק יעד לפיתוח חקלאי בע"מ.

במשך שנת 1968 נערכו במוסדות הבנקאיים והכספיים 53 ביקורות, כולל 3 ביקורות שהזמין המפקח על הבנקים לביצוע על ידי משרדי רואי חשבון עצמאיים, וזאת בהמשך למגמה שהוחל בה בשנה הקודמת.

נושאי הביקורת היו מגוונים וכללו ביקורות כלליות, ביקורת של אשראי ובטחונות, וכן ביקורות חלקיות בנושאים שונים, כגון פיקדונות לזמנים קצובים, פיקדונות של בנקים בחו"ל, אשראים דוקומנטריים, ועוד.

בנוסף לעריכת ביקורות אלה, המשיכה המחלקה בשנת 1968 בקיום מעקב שוטף במספר מוסדות בנקאיים וכספיים, בגין מצב החבות של מספר לקוחות, שסכומי האשראי שניתן להם ומתן התחייבויות על חשבונם הסתכמו בסכומים גדולים יחסית בהשוואה להונם העצמי של אותם מוסדות. הנהלות המוסדות הנוגעים בדבר נדרשו להקטין את החבויות הגדולות, ולדאוג לקבל ביטחונות מתאימים בגינם. במסגרת המעקב נבחנה גם נאותות ההפרשה לחובות מסופקים.

ב. הכוונת האשראי

ההכוונה האיכותית של האשראי הניתן על ידי המוסדות הבנקאיים והכספיים מתבצעת על ידי מחלקת הפיקוח על הבנקים, כשעיקר פעולותיה מרוכז, כבעבר, בהפעלת הקרנות למימון היצוא.

במסגרת הקרן למימון היצוא התעשייתי (למעט מימון יהלומים) הגיע מימון הייצור והקניות המקומיות בסוף שנת 1968 ל-158.8 מיליון ל"י לעומת 114.0 מיליון ל"י בסוף 1967. מימון משלוחי היצוא הגיע בסוף 1968 ל-163.7 מיליון ל"י לעומת 110.5 מיליון ל"י בסוף 1967. יתרת המימון לייצוא תעשייתי מקרן זו הגיעה אפוא בסוף שנת 1968 ל-322.5 מיליון ל"י, לעומת 224.5 מיליון ל"י בסוף 1967 — גידול של 98 מיליון ל"י או 44 אחוזים, לעומת גידול של 54.8 מיליון ל"י או 32 אחוזים בשנת 1967. גידול זה מקביל לגידול ביצוא ב-1968, ובחלקו הוא נובע גם מכך שלאחר פיחות הל"י ב-19 בנובמבר 1967 חושבו מכסות האשראי של היצואנים במסגרת הקרנות לפי שער החליפין החדש, וכתוצאה מכך חל גידול באשראי למימון היצוא, שהתבטא בעיקר ב-1968.

יתרת האשראי שניתנה ליהלומנים במסגרת הקרן למימון היצוא הגיעה בסוף 1968 ל-125.6 מיליון ל"י, לעומת 118.8 מיליון ל"י בסוף 1967 — תוספת של 6.8 מיליון ל"י. נוסף על המימון במטבע ישראלי במסגרת קרן זו, ניתן באישור בנק ישראל אשראי במטבע חוץ למימון היצוא, שהסתכם בסוף 1968 ב-27.4 מיליון ל"י, לעומת 13.4 מיליון ל"י בסוף 1967. מהיתרה בסוף 1968 ניתנו 21.5 מיליון ל"י ליהלומנים (3.9 מיליון ל"י בסוף 1967), והשאר ניתן לחברות יצוא.

מימון במטבע חוץ ליבוא לשם יצוא ניתן בחלקו במסגרת קרן מיוחדת. יתרת המימון במסגרת קרן זו לתעשיית היהלומים הגיעה בסוף 1968 ל-117.4 מיליון ל"י, לעומת 84.9 מיליון ל"י בסוף 1967.

בשנת 1968 נמשכה התרחבות האשראי מהקרן למימון היצוא החקלאי, שיתרתו הגיעה בסוף השנה ל-31.5 מיליון ל"י, לעומת 20.4 מיליון ל"י בסוף 1967. מיתרה זו ניתנו 14.5 מיליון ל"י למימון גידולים חקלאיים המיועדים ליצוא (8.6 מיליון ל"י בסוף 1967), ואילו 17.0 מיליון ל"י ניתנו למימון משלוחי יצוא (11.8 מיליון ל"י בסוף 1967).

יתרת האשראי שניתן במסגרת הקרן למימון התיירות הגיעה בסוף 1968 ל-4.3 מיליון ל"י, לעומת 4.2 מיליון ל"י בסוף 1967.

בקרן להון חוזר לתעשייה ("קרן ב") הגיעה יתרת האשראי בסוף 1968 ל-45.2 מיליון ל"י לעומת 49.1 מיליון ל"י בסוף 1967. קרן זו כוללת קרן מיוחדת למתן הלוואות לבעלי מלאכה

ותעשייה זעירה, שיתרתו הגיעה ל-1.2 מיליון ל"י בסוף 1968 לעומת 2.0 מיליון ל"י בסוף 1967. בדיונים בין בנק ישראל ובין משרד המסחר והתעשייה והמוסדות הבנקאיים הוחלט לקבוע תנאים אחידים לקרנות להון חוזר לתעשייה, שבניהול בנק ישראל ואחרים, ולפיכך שונה, מתחילת חודש אוקטובר 1968, הרכב ההשתתפות ב"קרן ב" לשיעורים הבאים: 40 אחוזים מהאשראי במסגרת הקרן ינתנו בצורת שחרורים מזלילות, 30 אחוזים ימומנו על ידי פיקדון האוצר או על ידי נכיון משנה בבנק ישראל, ו-30 האחוזים הנותרים ינתנו מתוך האמצעים החופשיים של המוסדות הבנקאיים.

ג. ריכוז אינפורמציה

מסוף ספטמבר 1967 החלו המוסדות הבנקאיים לדווח למחלקת הפיקוח על הבנקים בצורה המורחבת עליה הוסכם אז, כלומר על כל לקוח שיתרת חובותיו למוסד הבנקאי, בתוספת התחייבויותיו האחרות בצורת תיווך בשטרות, ערבויות וכו', מגיעות עד לסך 100,000 ל"י או יותר. סך כל היתרות עליהן דיווחו המוסדות הבנקאיים לסוף ספטמבר 1968 היווה 78 אחוזים מכלל חובות והתחייבויות הציבור למוסדות הבנקאיים. המחלקה מרכזת נתונים אלה וממציאה לכל המוסדות המדווחים פרטים על סכום חובותיהם והתחייבויותיהם של הלקוחות עליהם דיווחו.

לוח כ' - 15

ריכוז אינפורמציה על חשבונות דביטוריים והתחייבויות אחרות של לקוחות, 1967 ו-1968

30.9.68	31.3.68	30.9.67	
43	42	43	מספר המוסדות הבנקאיים שדיווחו
3,231	2,981	2,613	מספר הלקוחות שעליהם נמסרה אינפורמציה
			סך כל החובות וההתחייבויות שנכללו בטפסי האינפורמציה
4,304.3	3,929.7	3,448.3	(מיליוני ל"י)
78	75	76	חלקן בכלל החובות וההתחייבויות למוסדות הבנקאיים (אחוזים)

ד. רשימת חותמי שטרי חוב שלא פרעו שטרותיהם ביום הפירעון
מחלקת הפיקוח על הבנקים מרכזת נתונים על חותמי שטרות שסכומם 2,000 ל"י או יותר, אשר נגבים באמצעות המוסדות הבנקאיים ואשר לא נפרעו ביום הפירעון. נתונים אלה נשלחים במרוכז למוסדות המדווחים. גם במשך שנת 1968 כב-1967 היתה מגמה ברורה של ירידה במספר

לוח כ' - 16

דיווח על שטרי חוב שלא נפרעו כמודעם, 7.1.68 עד 31.1.69

ממוצע שבועי		סך כל השטרות		מספר השבועות	התקופה
אלפי ל"י	מספר	אלפי ל"י	מספר		
1,276	275	16,594	3,577	13	5.4.68-7.1.68
1,219	251	15,848	3,262	13	5.7.68-7.4.68
971	197	12,622	2,558	13	4.10.68-7.7.68
1,277	241	16,595	3,134	13	3.1.69-6.10.68
1,186	241	61,659	12,531	52	3.1.69-7.1.68

השטרות שלא נפרעו במועד. הממוצע השבועי של מספר השטרות שעליהם דיווחו המוסדות כבלתי נפרעים במועד בשנת 1968 הגיע ל-241 וסכומם ל-1.2 מיליון ל"י לעומת ממוצע שבועי בשנת 1967 של 530 שטרות שסכומם הגיע ל-2.3 מיליון ל"י.

ה. סניפי המוסדות הבנקאיים

בסוף שנת 1968 הגיע מספר סניפי המוסדות הבנקאיים בישראל, פרט למשרדיהם הראשיים, ל-721 לעומת 704 סניפים בסוף 1967. תוספת הסניפים בשנת 1968 היתה של 17, לעומת תוספת של 14 סניפים בשנת 1967. מתוך תוספת זו, שני סניפים היו משרדים ראשיים, האחד של אגודה שיתופית והשני של בנק מסחרי, שהפכו לסניפים של בנקים אחרים. ששה סניפים נסגרו בשנת 1968, ומספר הסניפים החדשים שנפתחו הגיע איפוא ל-21, בכלל זאת שישה סניפי משנה הפועלים במושבים לכמה שעות בשבוע.

במשך שנת 1968 פתחו שלושה בנקים ישראליים ארבעה סניפים נוספים בשטחים המוחזקים — שניים באזור יהודה ושומרון, אחד ברצועת עזה ואחד ברמת הגולן. מספר סניפי הבנקים הישראליים בשטחים המוחזקים הגיע בכך ל-15.

ו. הצעת חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מספר 9)

בתחילת שנת 1968 הגיש שר המשפטים לדיון בוועדת שרים מיוחדת את הצעת החוק לתיקון פקודת הבנקאות (מספר 9). לאחר דיון בוועדת השרים לענייני כלכלה הונחה הצעת החוק על שולחן הכנסת, ונוסחה פורסם ברשומות ביום ט' סיון תשכ"ח (5.6.68). לאחר קריאה ראשונה בכנסת הועברה הצעת החוק לדיון בוועדת הכספים ובסוף השנה הגיעו הדיונים בוועדה לשלבי סיכום. הקריאה השנייה והשלישית נערכו בכנסת בתחילת 1969, והתיקון לאחר אישורו בה פורסם ב"רשומות" ונכנס לתוקף ב-24.3.69.

מטרתו העיקרית של החוק הן לחזק את סמכויות המפקח על הבנקים על ידי מתן סמכויות לדרוש תיקון פגמים שנתגלו אגב ביקורת במוסד מבוקר, ליצור אמצעים חוקיים שבהם יוכל נגיד בנק ישראל לנקוט כדי למנוע הסתבכות או התמוטטות מוסד בנקאי או כספי או ליטול את הפיקוח עליו, וכן להטיל הגבלות חוקיות על בנקים לגבי עיסקות שיש בהן כדי לפגוע ביציבותם.

ז. דו"חות כספיים שנתיים

המפקח על הבנקים קיים דיונים עם ועדת הקשר של לשכת רואי החשבון בישראל בעניינים הקשורים בדו"חות הכספיים השנתיים. לקראת סוף שנת 1968 שלח המפקח על הבנקים חוזר לבנקים המסחריים בו ביקש מהם לכלול בדו"ח רווח והפסד הפרשי הצמדה שנצטברו גם אם בתאריך המאזן טרם הגיע מועד פרעונם, במקום השיטה הנהוגה עד כה לפיה נזקפו הפרשי הצמדה לחשבון רווח והפסד רק בשנה בה הגיע זמן פרעונה של התחייבות או הלוואה צמודות.

בחוזר אחר שנשלח לבנקים ניתנו הסברים בדבר שיטות ההערכה של ניירות ערך ודרכי הצגתם במאזן השנתי, שהיוו תוספת להסברים כיצד לערוך את המאזן השנתי שפורסמו בדצמבר 1965.

המפקח על הבנקים קיים דיונים עם הוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות ועם ועדת הקשר של לשכת רואי חשבון בישראל, בעניין עריכת דו"ח רווח והפסד של הבנקים המסחריים. בדיונים אלה הוחלט לבקש מהבנקים המסחריים לפרסם בעתיד ביחד עם מאזניהם השנתיים גם דו"חות רווח והפסד שייערכו בצורה אחידה ולפי הנחיות שייקבעו. טרם סוכמו הדיונים בהנחיות אלה.

ה. הוועדה המייעצת בענינים הנוגעים לעסקי בנקאות

ועדת משנה של הוועדה המייעצת דנה בקביעת מסגרת לדיווח של המוסדות הבנקאיים לשם חישוב נזילותם מבחינה בנקאית. סיכום דיוניה אושר עקרונית במליאת הוועדה, אולם המפקח על הבנקים ביקש לבחון את ההצעה על פי נתונים מעודכנים של הבנקים, ליום 30 בספטמבר 1968. לאחר בחינת נתונים אלה יובא הענין לסיכום בוועדה. ועדת משנה אחרת של הוועדה המייעצת דנה בהצעת החוק לתיקון פקודת הבנקאות (ראה סעיף ו' לעיל). הוועדה דנה כמו כן בשינויים בחישוב המסגרת לערבויות להבטחת אשראי וכן בצורת עריכת דו"ח רווח והפסד לדוגמא על ידי בנקים מסחריים (ראה סעיף ז' לעיל).

חברי הוועדה היו: ה"ה א' שמעוני — יו"ר, י' ארנון, א' בבל, ה' בורלא, ח' ברקאי, א' זברסקי, ש' זק, א' להמן, א' לוי, ק"א מוסברג, י' פוט, י' פורדר, א"א קירשנר, ד' רקנאטי וד' שוהם.

ט. הוועדה המייעצת לאשראי קואופרטיבי

הוועדה דנה בבעיות הקואופרציה האשראית והביקורת על האגודות מטעם ברית הפיקוח. חברי הוועדה היו: ה"ה א' שמעוני — יו"ר, ל' גרפונקל, ב' ויניצקי, י' יקיר, ח' מבורך, י' שחור וא' שטאכר.

10. המסלקות

בשנת 1968 חלה האצה ניכרת בקצב גידול סכום הממסרים (שיקים ושטרות) שעברו במסלקות בשלושת הערים הגדולות, הפועלות במסגרת בנק ישראל. הגידול בסכום הממסרים ב-1968 היה של 24.8 אחוזים, לעומת 0.2 אחוז בלבד ב-1967 ו-10.5 אחוזים ב-1966. בעוד שהירידה בקצב גידול סכום הממסרים ב-1967 מיוחסת להשפעות המיתון ומלחמת ששת הימים ותקופת הכוננות שלפניה, נובעת ההאצה בו ב-1968 מהגידול הרב בקצב הפעילות הכלכלית לאחר מלחמת ששת הימים.

לוח כ' - 17

תנועת הממסרים * במסלקות, 1966 עד 1968

(מיליוני ל"י)

1968		1967		1966	
ממסרים שהוצגו	ממסרים שהוחזרו	ממסרים שהוצגו	ממסרים שהוחזרו	ממסרים שהוצגו	ממסרים שהוחזרו
136	4,546	94	3,663	85	3,299
1,198	20,784	953	16,692	975	16,832
162	4,371	181	3,501	194	3,670
1,496	29,701	1,228	23,856	1,254	23,801
			36		40
1,496	29,701	1,228	23,892	1,254	23,841
המסלקות העירוניות					
ירושלים					
תל-אביב					
חיפה					
סך הכול					
המסלקות המקומיות**					
כל המסלקות					
העלייה או הירידה (-)					
לעומת השנה הקודמת:					
מיליוני ל"י					
268	5,809	-26	51		
21.8	24.3	-2.1	0.2		

* למעט הודעות זיכוי.

** תחורות שיקים מהמסלקות המקומיות משתקפות במספרי התחורות של המסלקות העירוניות.

גידול, אם כי איטי יותר, חל גם בכמות המימסרים שעברו במסלקות. בעוד שבשנת 1967 הוצגו במסלקות בממוצע 90.2 אלף מימסרים ליום, הגיעה ההצגה היומית הממוצעת ב־1968 ל־97.5 אלף מימסרים.

הסכום הכולל של מימסרים שהוחזרו מהמסלקות בשנת 1968 הגיע ל־1,496 מיליון ל"י, ב־268 מיליון ל"י יותר מסכום ההחזרות ב־1967, שנה בה חלה ירידה בסכומי ההחזרות בסך 26 מיליון ל"י. יחד עם זאת חלה ירידה ביחס ההחזרות למימסרים שהוצגו. ב־1968 הוחזרו 5 אחוזים בלבד מכלל המימסרים שהוצגו במסלקות, לעומת 5.1 אחוזים ב־1967 ו־5.3 אחוזים ב־1966.

לוח כ' - 18

הורעות זיכוי שעברו במסלקות, 1966 עד 1968

(מיליוני ל"י)

המסלקה	1966	1967	1968
ירושלים	1,168	1,351	1,305
תל־אביב	1,026	1,559	2,397
חיפה	71	82	96
כל המסלקות	2,265	2,992	3,798

המסלקות מנוהלות על ידי ועד המסלקה, שחבריו מתמנים לתקופה של שנתיים על ידי נגיד בנק ישראל. ב־1 באוקטובר 1968 נכנס לתפקידו ועד המסלקה בהרכב דלהלן: מר א' לויטר — יו"ר, מר ד' וינוגרדוב, מר א' קוקר, מר מ' וייס — נציגי בנק ישראל; מר י' פורת, מר ד' אלאוף, מר מ' רפפורט, גב' ח' לחמי — נציגי איגוד הבנקים. כממלאי מקום מונו: גב' א' קאופמן — מ"מ יו"ר, מר ב' שחורי, מר א' שלמון, מר פ' ברזל — נציגי בנק ישראל; מר ד' הרשקוביץ, מר מ' פריד, מר ר' צדקה — נציגי איגוד הבנקים.

11. המחקר הכלכלי

המחקר השוטף על ההתפתחויות בכלכלת ישראל, הנערך במחלקת המחקר, רואה אור בדין וחשבון השנתי של הבנק ובנספח הסטטיסטי לו, בסקרי בנק ישראל, במחקרים המיוחדים שאותם מפרסמת המחלקה, וכן בפרסומים מיוחדים. ב־1968 פורסמו, בין השאר, המחקרים דלהלן:

א. סקירות פנימיות תקופתיות על ההתפתחויות הכלכליות העיקריות וכן סקירה תקופתית על ההתפתחויות בתחום המוניטרי.

ב. תיווך שטרות במשק הישראלי, 1963 עד 1967.

ג. גורמים הקשורים בהחזקת ניירות ערך.

ד. שינויים בהפרשי שכר לפי משלח יד, 1957/58 עד 1963/64.

ה. ההכנסות וההוצאות של המוסדות הבנקאיים בשנת 1967.

ו. אשראי מסחרי בחברות תעשייה בישראל, 1956/57 עד 1964/65.

ז. מימון וביטוח של משלוחי יצוא בישראל.

יחד עם הרשות לתכנון כלכלי ולשכת היועץ הכלכלי באוצר הכינה מחלקת המחקר את התקציב הלאומי לשנת 1969, שהונח על שולחן הכנסת יחד עם תקציב המדינה בדצמבר 1968.

המחקר על מימון וביטוח משלוחי יצוא בישראל בוצע לפי הזמנת מזכירות האו"ם, במסגרת פעולותיה לעידוד יצוא המדינות המתפתחות, והיא פרסמה אותו כמסמך של האו"ם.

בסדרת המחקרים שמוציאה לאור בשביל בנק ישראל הוצאת "פרדריק א' פרגר" בניו יורק הופיע השנה ספרם של רות קלינוב ונדב הלוי "התפתחות המשק הישראלי" (באנגלית). ספרים קודמים בסדרה זו היו "המערכת החוקית לפעילות כלכלית בישראל" מאת מאיר חת ו"ענפי השירותים במשק מתפתח: הדוגמה של ישראל" מאת גור עופר.

הנוסח המלא של מחקרו של חיים לוי, "הפרשי שכר של קבוצות שכירים בישראל, 1957/58 עד 1963/64", הוצא כפרסום מיוחד על ידי מחלקת המחקר.

ב-21 באפריל 1968 הגיש נגיד בנק ישראל לממשלה ולוועדת הכספים של הכנסת, בהתאם להוראות סעיף 35 בחוק בנק ישראל, דין וחשבון בדבר עליית אמצעי התשלום בשיעור העולה על 15 אחוזים, בתקופה שבין אפריל 1967 וסוף ינואר 1968.

12. פעולות הבנק כמייצג המדינה במסדרות פיננסיות בינלאומיות

תכנית "זכויות המשיכה המיוחדות" במסגרת קרן המטבע הבינלאומית הוגשה ב-1 ביוני 1968 לאישור המדינות החברות בקרן, אחרי שב-31 במאי 1968 היא אושרה במועצת הנגידים של הקרן. ב-26 ביוני החליטה ממשלת ישראל לאשר את התיקונים המוצעים בהסכם קרן המטבע הבינלאומית הנדרשים לשם הפעלת התכנית, ויפתה כוחו של נגיד בנק ישראל לנקוט בכל האמצעים הדרושים מבחינתה של ישראל להפעלת התכנית. בינואר 1969 הודיע נגיד בנק ישראל למנהל הכללי של קרן המטבע הבינלאומית כי ישראל מקבלת עליה את כל התחייבויות של מדינה משתתפת בתכנית. לאחר שורת מגעים שקיים נגיד בנק ישראל עם נשיא הבנק העולמי, מר ר' מקנאמארה, והנהלת הבנק בדבר חידוש מימון הבנק העולמי לתכניות פיתוח בישראל, שיגר הבנק העולמי באוקטובר 1968 משלחת סקר כלכלית לבחינת ההתפתחויות הכלכליות בארץ וסיכויי המשק הישראלי. הדין וחשבון של משלחת זו עמד להיות מושלם במאוס 1969.

ההתייעצויות השנתיות המתחייבות מכוח סעיף 14 להסכם קרן המטבע הבינלאומית, לפיו חייבת כל מדינה המקיימת פיקוח על המטבע להתייעץ אחת לשנה עם הקרן ביחס להמשך קיום הגבלות אלו, התקיימו בירושלים בינואר 1968, וההחלטות לסיכומן אושרו על ידי הנהלת הקרן באפריל 1968. נוסחן פורסם בדו"ח בנק ישראל ל-1967, עמ' 525. ההתייעצויות השוטפות לשנת 1969 תתקיימנה בירושלים בסוף מאי 1969.

נגיד בנק ישראל והשר פנחס ספיר השתתפו בספטמבר 1968 בוועידה השנתית של מועצות נגידים קרן המטבע הבינלאומית והבנק שהתקיימה בווינגטון. השר ספיר ייצג את ישראל במועצת קרן המטבע הבינלאומית, ונגיד בנק ישראל — במועצות הנגידים של הבנק העולמי, האיגוד הבינלאומי לפיתוח וחברת המימון הבינלאומית. מר י' טאוב, מזכיר כללי של בנק ישראל, שימש כמשנה לנגיד קרן המטבע, וד"ר י' ארנון, המנהל הכללי של האוצר, שימש כמשנה לנגיד הבנק העולמי.

בינואר 1969 החליף שר האוצר, המסחר והתעשייה מר ז' שרף את השר פנחס ספיר כנגיד מטעם ישראל של קרן המטבע הבינלאומית.

13. הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת

הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת קיימו דיונים שוטפים על ההתפתחויות הכלכליות במשק, על יסוד סקירותיו של נגיד הבנק, תוך כדי שימת לב מיוחדת לאספקטים המוניטריים של התפתחויות אלה וחלקו של בנק ישראל בהן. בנוסף לדיונים כלליים אלה, קיימו הוועדה והמועצה דיונים מפורטים בשורת נושאים הנוגעים לבנק ישראל, למערכת הבנקאות, ובעיות מוניטריות שונות: הוראות הנזילות, יתרות מטבע החוץ, מיזוגי בנקים ומתן רשיונות לבנקים, ניירות ערך ופעולות בנק ישראל בשוק ניירות הערך, ויחסי הבנק עם מוסדות פיננסיים בינלאומיים.

לוח כ' - 19

מילואות הבנק העולמי לישראל : מצב ב-31.12.68

(אלפי דולרים)

מילואוה : מספר, מקבל ומטרה	תאריך המילואה	שנות פירעון	ריבית אחוזים	סכום מקורי	ביטולים	תשלומים	נמכר ע"י המלווה	מילואה אפקטיבי	סכום שנוצל
מילואות ישירים									
265 רשות הנמלים — אשדוד	9.9.60	65-85	5.75	27,500	87	895	1,850	24,667	27,412
323 ממשלת ישראל — כבישים	17.10.62	67-80	5.50	22,000	—	1,581	754	19,665	22,000
מילואות בערבות המדינה									
289 מפעלי ים המלח בע"מ	11.7.61	66-76	5.75	25,000	—	2,161	2,519	20,320	25,000
424 בנק לפיתוח התעשייה בע"מ	16.10.65	68-81	5.50	20,000	—	1,035	—	18,965	19,998
519 בנק לפיתוח התעשייה בע"מ	15.11.67	70-82	*	15,000	—	—	—	15,000	1,693
סך הכול				109,500	87	5,672	5,123	98,617	96,103

* שיעור הריבית לא נקבע בעת חתימת המילואה. הריבית תיקבע לגבי כל חלק מהמילואה לפי השיעור הסטנדרטי שיופעל על ידי הבנק העולמי בתאריך בו אושר אותו חלק לשימוש ספציפי.

הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת אישרו את מאזן הבנק לסוף שנת 1967 ואת חשבון הרווח וההפסד לתאריך זה, וכן את התקציב המינהלי של הבנק לשנת 1968, לאחר שהללו נבחנו ונידונו במסגרת וועדות משנה של הוועדה שמונו לשם כך. המועצה המייעצת סמכה ידיה על הנפקת מטבע וזכרון בכסף וזכה בשנת 1968, כנדרש לפי חוק בנק ישראל.

ביום י"ז בכסלו תשכ"ט (8.12.68) החליטה הממשלה, לפי סעיפים 20, 23 ו-26 לחוק בנק ישראל, למנות לתקופת כהונה נוספת את הוועדה המייעצת והמועצה המייעצת לבנק ישראל, בהרכב הבא: הוועדה המייעצת — מר י' חורין — יו"ר, מר מ' חזני — סגן יו"ר, מר א' הכהן, מר א' זברסקי, מר ז' סוזאיב, ד"ר י' פורדר ומר ח' צדוק. המועצה המייעצת — מר י' חורין — יו"ר, מר מ' חזני — סגן יו"ר, מר ז' און, מר א' אוסטשינסקי, ד"ר י' בדר, מר א' בקר, פרופ' ח' ברקאי, מר א' הכהן, מר א' זברסקי, מר ז' סוזאיב, ד"ר י' פורדר, מר נ' פיינגולד, מר ח' צדוק, מר ד' רקאנטי ומר א' שכטר. המינוי הוא לתקופה של שנתיים. מר ז' סוזאיב החליף את מר ש' בזרנו כחבר הוועדה והמועצה, ופרופ' ח' ברקאי החליף את פרופ' ד' פטינקין כחבר המועצה.

14. הנגיד, הבנק ועובדיו

בתחילת 1968 אישרה הכנסת את חוק בנק ישראל (תיקון) תשכ"ח—1968. לפי תיקון זה הוגדרה חובת הבנק להחליף לכל מוסר סכום כסף במטבע סכום כסף זה בשטרי כסף או במעות לפי דרישתו כחובה שאינה כוללת חיוב ליתן למוסר מטבע בעל תכונה מסוימת או מטבע שהוצא, הודפס או הוטבע בשנה מסוימת דווקא. כמו כן נקבע בחוק התיקון כי לא יתן הבנק מטבעות שהוכרוזו כמטבעות וזכרון אלא לחברה שתמונה לכך על ידי הממשלה והנמצאת בשליטתה.

ב-1 בדצמבר 1968, יום השנה לפתיחת בנק ישראל ב-1954, הונחה בקרית הממשלה בירושלים אבן הפינה לבנין הקבע של הבנק, על ידי נגיד הבנק ויו"ר המועצה המייעצת. לפי שעה כולל תכנון הבנייה במקום רק את מרתפי הבנק, ואילו בניית הבנין עצמו תחל כאשר ירשה זאת מצב כוח האדם בענף הבנייה בירושלים.

ביום העצמאות תשכ"ח הוענק לנגיד בנק ישראל, מר דוד הורוביץ, פרס ישראל במדעי החברה על תרומתו לפיתוח המחשבה הכלכלית בישראל ומחקר המשק הישראלי.

נגיד בנק ישראל שימש, יחד עם שר המסחר והתעשייה, ועם השר יוסף ספיר כראש המשלחת הישראלית לוועידת אונקט"ד השנייה שהתקיימה בנו דלחי בפברואר-מארס 1968. בנאומו בוועידה הציג הנגיד שוב את התכנית הנושאת את שמו ואשר כדאיותה הכלכלית אושרה שוב בדו"ח שהכינה מזכירות אונקט"ד ואשר הוגש לוועידה. התכנית אומצה גם, אם כי ללא הזכרת שם מחברה, על ידי קבוצת 77 המדינות המתפתחות בוועידה במסמך הקרוי ה"צ'ארטר של אלג'יר".

הבנק הבינ-אמריקאי לפיתוח, שהינו מוסד משותף לכל מדינות אמריקה והפועל בתחומי הפיתוח הכלכלי באמריקה הלטינית, אימץ את תכנית הורוביץ, לאחר שזו זכתה לתמיכה מצד מועצת "הברית למען הקידמה" והוא פועל להגשמתה המעשית במדינות החברות בו.

ד"ר פ' גינור, יועצת כלכלית לנגיד הבנק, וד"ר א' אחרים ממחלקת המחקר של בנק ישראל, השתתפו במשלחת ישראל לוועידת אונקט"ד השנייה. ד"ר גינור ייצגה כמו כן את ישראל במספר גופים של וועידת אונקט"ד במשך השנה, בעיקר במושביו הוועדה השלישית, הפיננסית, שלה.

מר א' שמעוני פרש בסוף 1968 לגימלאות מתפקידו כמפקח על הבנקים, בו כיהן במשך שמונה שנים, אחרי שקודם לכן שימש כסגן המפקח. מר מ' חת, עד אז כלכלן ראשי במחלקת המחקר של הבנק, מונה למפקח על הבנקים החל מה-1 בינואר 1969.

מר צ' זוסמן וד"ר א' שפר, מנהלים משותפים של מחלקת המחקר בבנק, ומר י' טאוב, מזכיר כללי של הבנק, השתתפו במשלחת הישראלית לכינוס האיגוד הכלכלי הבינלאומי שהתקיים במונטריאל בקנדה. ד"ר א' שפר הוזמן על ידי סגן המזכיר הכללי של האו"ם לעניינים כלכליים

להשתתף כחבר בצוות מומחים שכינס האו"ם בתחילת 1969 לדון בבעיות מימון היצוא במדינות מתפתחות.

בראשית שנת 1968 הוחל בהפעלת המחשב שהותקן בסוף 1967 במשרדו הראשי של הבנק בירושלים. למחשב הוסבו עבודות רבות של מילוות המדינה, תהליכים מסויימים של הפיקוח על הבנקים, עבודות הכנה חלקיות למחקרים כלכליים, ודיווחי המזכירות הכללית של הבנק. בסוף השנה הגיעו הנסיונות לקראת עיבוד שוטף יום-יומי של רישומי הנהלת החשבונות במטבע ישראלי ובמטבע חוץ במחשב לשלביהם הסופיים.

הוחל השנה בקורס נסיוני להשתלמות אינטנסיבית בלימודים בנקאיים ספציפיים ובלימודי כלכלה בסניף הבנק בתל אביב. הקורס ניתן על ידי מדריכים מבין עובדי הבנק הבכירים, ומשתתפים בו כ-15 עובדים מבין אלה הנמצאים בדירוג התיכון בבנק.

נוסדה בבנק קרן להשתלמויות עובדים הזכאים לספרות מקצועית במתכונת דומה לזו המקובלת בשרות הממשלתי לאקדמאים וטכנאים. הקרן הקיפה עד סוף השנה כ-70 מעובדי הבנק.

עובדי הבנק רכשו בשנת 1968 איגרות מילווה ביטחון בסכום של כ-265,000 ל"י, ובכלל זאת איגרות תמורת פדיון חופשות שהצטברו לזכות העובדים עד לתאריך זה.

בראשית 1968 פנה ועד העובדים הארצי לבית המשפט כדי לקבל פירוש להסכם השכר, לאחר שתביעתו להפשרת ההקפאה של עלייה בשכר בשיעור של 5 אחוזים לא נתקבלה על ידי נגיד הבנק. בית המשפט פסק כי יש להפשיר את ההקפאה החל מראשית 1968, אולם לא הסכים לפירוש הוועד הארצי כי תחולת ההפשרה מראשית 1967.

בסוף 1968 היה מספר עובדי הבנק במשרדו הראשי בירושלים וסניפיו בתל אביב וחיפה 666, ובנוסף לכך הועסקו בו 33 חניכים. יחידת הנוטרים בשלושת סניפי הבנק מנתה 59 נוטרים.

בכ"ט אב תשכ"ח נפל בעת מילוי תפקידו בבקעת הירדן שמואל תמרי זכרוננו לברכה, מכלכלני מחלקת המחקר בבנק ישראל. פרק ה"תעשייה" בשני הדו"חות השנתיים שקדמו לדו"ח הנוכחי הוא פרי מחשבתו ומחקריו. בנפלו גלקח ממשפחת בנק ישראל אחד מהיקרים שבחבריה, והוא עוד בראשית דרכו. תהי נשמתו צרורה בצרור החיים.

מאזן, חשבון רווח והפסד
לשנה שהסתיימה ב-31 בדצמבר 1968
וחשבון חלוקת הרווחים

בנק ישראל

דין וחשבון על נכסי הבנק והתחייבויותיו עם סיום העסקים ביום י' בטבת תשכ"ט (31 בדצמבר 1968)

(ל"י)

התחייבויות		נכסים	
31 בדצמבר 1968	31 בדצמבר 1967	31 בדצמבר 1968	31 בדצמבר 1967
10,000,000	10,000,000	161,162,858	160,761,911
10,000,000	10,000,000		
1,124,026,520	997,888,317		
10,595,951	9,767,983	78,750,166	78,750,166
3,380,157	3,352,591	2,080,075,681	2,261,638,746
476,796,898	402,486,840	15,777,201	37,263,182
419,990,000	309,505,000	18,285,949	17,151,533
1,924,497,456	1,601,266,735	113,202,000	138,374,000
16,409,812	25,027,310	—	21,376,000
10,976,594	536,417,644	26,908,291	24,876,583
78,375,886	118,328,488	304,970,017	358,471,458
62,444,349	78,325,060	690,141,374	369,598,147
275,119,738	269,630,778	256,044,664	245,784,597
18,800,352	8,759,115	194,059,458	162,832,680
4,441,413,713	4,380,755,861	61,342,960	33,705,732
		78,375,886	118,328,488
		1	1
		62,444,349	78,325,060
		275,119,738	269,630,778
		24,853,120	3,886,799
		4,441,413,713	4,380,755,861

בנק ישראל

חשבון רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום י' בטבת תשמ"ט (31 בדצמבר 1968)

(ל"י)

הוצאות		הכנסות	
31 בדצמבר 1967	31 בדצמבר 1968	31 בדצמבר 1967	31 בדצמבר 1968
רביית ששולמה, הוצאות מינהלה והוצאות אחרות	85,950	122,357,699	198,543,039
רווח נקי	87,918	76,186,340	198,543,039
	<u>173,868</u>		<u>173,868</u>
חשבון חלוקת הרווחים			
לממשלה	45,391	76,185,340	76,185,340
לממשלה בחשבון פקדון המיועד לפרעון מוקדם של מקדמות ארוכות מועד מבנק ישראל	42,527	—	87,918
	<u>87,918</u>		<u>87,918</u>

* לאחר הפרשה בסך 42.3 מיליון ל"י לחובות מסופקים.

הנגיד, חברי הוועדה המייעצת וחברי המועצה המייעצת של בנק ישראל

מאי 1969

הנגיד

ד' הורוביץ

הוועדה המייעצת

י' חורין—יו"ר
מ' חזני—סגן יו"ר
א' הכהן
א' זברסקי
ז' סוזאייב
י' פורדר
ח' צדוק

המועצה המייעצת

י' חורין—יו"ר
מ' חזני—סגן יו"ר
ז' און
א' אוסטשינסקי
י' בדר
א' בקר
ח' ברקאי
א' הכהן
א' זברסקי
ז' סוזאייב
י' פורדר
נ' פינגולד
ח' צדוק
ד' ריקנטי
א' שכטר